

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Filozofování s dětmi nad knihami Petra Horáčka

Vypracovala: Radka Zůnová

Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 30. 6. 2023

.....

Radka Zůnová

Poděkování

Ráda bych zde vyjádřila své upřímné poděkování Mgr. Evě Svobodové za vedení mé bakalářské práce. Velice si vážím jejího času, trpělivosti, cenných rad a zkušeností, které mi poskytla. V neposlední řadě také děkuji mé rodině, kolegyním a dětem z MŠ Zahořany, kteří mi byli po celou dobu studia velkou oporou.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje tématu filozofování s dětmi. Tato dovednost může být nápomocná při rozvoji jejich kritického myšlení.

Cílem bakalářské práce je ověřit možnosti využití dětských knih autora Petra Horáčka pro filozofování s dětmi. Za tímto účelem budou s dětmi vedeny diskuze nad vybranými knihami. Práce obsahuje metodický plán pro filozofování s dětmi nad knihami Petra Horáčka, popis realizace a evaluaci, ve které bude autorka sledovat zájem dětí o zvolené knihy a vývoj diskuse podle předem stanovených kritérií.

Teoretická část je věnována filozofii pro děti, technikám, metodám a práci s otázkami. Zmíněna je současná literatura pro děti, přičemž blíže je popisován specifický literární žánr Bilderbuch. Nakonec se věnuje i samotnému Petru Horáčkovi a jeho literární tvorbě.

Praktická část popisuje plán realizace filozofování s dětmi nad vybranými knihami Petra Horáčka. Obsaženy jsou krátké diskuse i další činnosti. Realizace je analyzována a jsou zde uvedeny z ní vyplývající závěry.

Klíčová slova: Filozofování pro děti, filozofie, literatura pro děti, Bilderbuch, Petr Horáček

Abstract

The bachelor's thesis is devoted to the topic of philosophizing with children. This skill can be helpful in developing their critical thinking.

The aim of the bachelor's thesis is to verify the possibilities of using children's books by the author Petr Horáček for philosophizing with children. For this purpose, discussions on selected books will be held with the children. The work contains a methodological plan for philosophizing with children about Petr Horáček's books, a description of the implementation and an evaluation, in which the author will monitor the children's interest in the selected books and the development of the discussion according to predetermined criteria.

The theoretical part is dedicated to philosophy for children, techniques, methods and working with questions. Contemporary children's literature is mentioned, while the specific Bilderbuch literary genre is described in more detail. Finally, it also focuses on Petr Horáček himself and his literary work.

The practical part describes the plan for philosophizing with children about selected books by Petr Horáček. Short discussions and other activities are included. The implementation is analyzed and the resulting conclusions are presented here.

Keywords: Philosophy for children, philosophy, literatur efor children, Bilderbuch, Petr Horáček

Obsah

ÚVOD	- 7 -
1 Filozofie pro děti	- 9 -
1.1 Metody a techniky.....	- 14 -
1.2 Práce s otázkou	- 16 -
2 Současná literatura pro děti	- 19 -
2.1 Bilderbuch	- 21 -
3 Petr Horáček (životopis)	- 24 -
3.1 Literární tvorba Petra Horáčka	- 24 -
4 Filozofování s dětmi nad knihami Petra Horáčka	- 29 -
4.1 Použitá metodologie	- 29 -
4.2 Charakteristika výzkumného vzorku a místa šetření	- 30 -
4.3 Metodické přípravy	- 30 -
4.3.1 Plán filozofické diskuse, realizace, evaluace	- 32 -
4.3.2 Základní etapy pedagogického plánu.....	- 34 -
4.3.3 Myšlenková mapa činností k vybrané knize	- 37 -
4.4 Filozofování nad knihami.....	- 38 -
4.4.1 Modrý tučňák.....	- 38 -
4.4.2 Nejkrásnější místo na světě	- 45 -
4.4.3 Husa Líza	- 50 -
4.5 Náměty dalších činností.....	- 55 -
4.6 Zájem dětí o zvolené knihy	- 59 -
5 Diskuze.....	- 61 -
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	- 66 -
Seznam internetových zdrojů.....	- 69 -
Seznam příloh.....	- 71 -

ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje tématu filozofování s dětmi, při němž mají být využity knihy současného autora, cílíciho na dětskou populaci, Petra Horáčka. Domnívám se, že filozofování s dětmi je unikátní a inspirativní způsob, jak podporovat jejich kreativitu, kritické myšlení a morální rozvoj. V kontextu mateřské školy se filozofování stává ještě významnějším, protože právě v tomto období děti začínají klást hlubší otázky o světě i o sobě samých, vytvářet si první přátelství a vztah ke světu. Jeden z nejeфекtivnějších způsobů, jak rozvíjet jejich filozofické myšlení, je prostřednictvím knih. A těmi, které se podle mého názoru vynikajícím způsobem hodí pro tento účel, jsou knihy od Petra Horáčka. Tento můj názor má být v práci ověřen.

Cílem práce je ověřit možnost využití knih autora Petra Horáčka pro filozofování s dětmi. Práce popíše nejen samotné výsledky diskusí, ale také jejich průběh a budou zde připojeny metodické přípravy pro realizaci filozofování. Při zpracování práce bude provedena rešerše dostupných odborných literárních zdrojů k danému tématu práce, zejména knih Petra Horáčka. Ze získaných poznatků a z výsledků praktické části bude vypracován závěr.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Celkem ji tvoří pět kapitol, které se za účelem větší přehlednosti člení na podkapitoly. Teoretická část je pokryta prvními třemi kapitolami a opírá se o odbornou literaturu českou i zahraniční. Pozornost je zde věnována Filozofii pro děti. Dále je nastíněn stav současné literatury pro děti, přičemž je zdůrazněn specifický literární žánr Bilderbuch, kterým jsou právě v práci využité knihy Petra Horáčka. Poslední kapitola se věnuje osobnosti Petra Horáčka a jeho tvorbě.

Praktická část je popsána v kapitole čtvrté a vychází ze samotného užití zmíněných knih. Obsahuje vytvořené metodické přípravy, přepisy diskusí a jejich následnou analýzu, ale i ukázky dalších tematicky zaměřených prací. Práce byla realizována

ve státní vesnické mateřské škole a výzkum proběhl kvalitativní formou. Poslední kapitola dává prostor závěrečné diskuzi nad průběhem výzkumu a získanými výsledky.

1 Filozofie pro děti

Filozofie má bohaté dějiny, bohatý vývoj, a to od antiky až po současnost. Studium člověka a jeho celostnímu rozměru se věnuje filozofická antropologie. Filozofie je však určena také pro děti (Sapík, 2007). Zakladatelem programu Filozofie pro děti je Matthew Lipman, který v 60. letech 20. století poukázal na fakt, že logické uvažování je třeba rozvíjet už od raného věku (Filozofie pro děti, 2023).

Při studiu filozofie nalezneme u Platóna myšlenku, že každé pořádné filozofování počíná údivem, úžasem (Sokol, 2010). Stejnou myšlenku zaznamenáme také u Aristotela (Zoller, 2012), o údivu se ve svých publikacích zmiňuje rovněž Matthew Lipman (Lipman, 1980). Lipman konkrétně v této publikaci uvádí, že pokud něco považujeme za nevysvětlitelné, máme tendenci nazývat to úžasným a přivádí nás to k údivu. Vzhledem k tomu, že dětem často chybí s určitou věcí zkušenost, jsou k údivu přiváděny často.

Děti mají rády překvapení, neočekávané věci. Rády se diví, mají mnoho otázek o smyslu života (Sasseville, Gagnon, 2011). Když se zamyslíme, nad jakými maličkostmi se děti dokáží pozastavit a co všechno jim přináší radost, je pro ně zajímavé, napínavé, nevšední, pak jim zcela jistě nelze upřít ve filozofii své místo. Lze jmenovat tři způsoby, jimiž se děti snaží se záhadami a zárkami vyrovnávat. Prvním způsobem je vědecké vysvětlení, při druhém figuruje pohádka či příběh, který nabízí interpretaci na symbolické úrovni, a třetí způsob je formulovat věc filozoficky ve formě otázky (Lipman, 1980).

Sokrates připodobnil své filozofování porodu, kdy svými návodnými otázkami napomáhal partnerům v rozhovoru (porodu), čímž je vedl k objevení vlastní moudrosti. Tuto metodu najdeme v odborné filozofii pod označením „Maueit“. Jedná se o hlavní způsob práce užívaný ve filozofii pro děti (Zoller Morf, 2010).

Výchozí myšlenky čerpá Filozofie pro děti v pragmatismu, který považuje dialog za nejlepší cestu pro poznání pravdivosti a podstaty věcí. Dialogem je zde myšleno

hledání odpovědí a řešení problémů pomocí skupinové diskuze. Podstatou je uplatnit samostatné myšlení ve vzájemném dialogu. Důležité je samostatně myslet, ale k tomu spolupracovat s ostatními, navazovat na jejich myšlenky, zároveň přinášet nápady vlastní, posuzovat nápady druhých a naslouchat i kritice (Bauman, 2013). Dle Lipmana je vedle kritického a tvořivého myšlení nezbytná ještě dimenze hodnotová a emoční. Záměrem filozofie pro děti není naučit se správnému, ale na základě získaných informací dokázat rozpoznat a rozhodnout se, co je správné (Filozofie pro děti, 2023).

Samostatné myšlení, ale zároveň vzájemná spolupráce s ostatními. Logické uvažování je pak jedním z cílů filozofování s dětmi. *„Lidé, kteří nevědí, či jsou, bývají snadnou kořistí demagogů, kteří jim věší na nos všelijaké odpovědi a dokáží je strhnout k hrozným věcem“* (Sokol, 2010, s. 20). V dnešní době je proto zcela zásadní naučit se přemýšlet, aby se člověk dokázal orientovat v množství informací a dezinformací, nebo aby nebyl obalamutěn i v těch nejobyčejnějších věcech. Filozofie je úzce spjata s pojmem dialog, usmíření, což se může stát prevencí např. násilí apod.

Filozofie, je také komunikace, hledání odpovědí na otázky o světě kolem nás, o lidech, o sobě samém. Děti většinou řeší mnoho otázek. Jejich kladením začínají již ve velmi útlém věku, přičemž k velkému rozvoji dovednosti ptát se dochází v období předškolního věku, kdy všichni rodiče dobře znají pro tento věk typické „proč“. Dá se říct, že již děti jsou přirozenými filozofy, jen je nutno si s nimi povídat, komunikovat, pomáhat jim hledat odpovědi na otázky, které je zajímají (Sharp, 2010). Při pátrání po vlastních odpovědích je potřebné zvládat techniky filozofie pro děti a naučit se vyhýbat manipulačním otázkám.

K tomu nám mohou pomoci příběhy s vypracovanými návody k vedení filozofické diskuse. Např. Sharp (2010) vypracoval příběh Nemocnice pro panenky, který je vhodný pro předškolní děti a jeho přílohou je metodická příručka, která dovede i začínajícího učitele ke kvalitní diskusi s dětmi. Na něj navazují další příběhy pro starší děti.

Filozofie pro děti či filozofování s dětmi se může týkat různých každodenních témat, jako je např. prevence násilí, otázek náboženství, ale také běžných věcí, jako je morálka, morální zásady, jednání některých lidí a jejich přístupu k životu, ke svému okolí. Filozofické téma v sobě má jistou všeobecnost, kdy nás více než jednotlivá událost zajímá podstata, smysl, význam. Takové téma s sebou nese možnost dalšího rozvoje a v němž na základě výměny myšlenek a názorů vyvstane něco, u čeho později dojde k vyjasnění. Zoller Morf (2010, s. 7) také říká, že „*filozofovat znamená tak dlouho se zabývat jednou otázkou, až nám vydá nové poznání*“.

„Cílem „filozofování“ je v tomto pedagogickém přístupu, poněkud zjednodušeně řečeno, vést děti k tomu, abychom si lépe všímali světa kolem sebe, zajímali se o něj, lépe vycházeli s ostatními, lépe přemýšleli a rozhodovali se, tj. výchova pro život v demokratické společnosti skrze rozvoj sociálních dovedností, a především skrze rozvoj myšlení“ (Bauman, 2013, s. 9).

Aby bylo možné dobrat se kýženého cíle, je úkolem dospělého přijímat děti spolu s jejich myšlením a fantazií jako rovnocenné partnery. Při filozofování s dětmi je nutností pohlížet na věc dětským, neopotřebovaným očima, připravit se na svět plný nevyřešených otázek, přestože by se nám dospělým mohly zdát být samozřejmostí (Zoller, 2012).

Filozofování s dětmi není jen o věcech či situacích příjemných, správných, ale také o věcech a událostech nepříjemných, negativních. Je nutné hledat s dětmi odpovědi na otázky „proč“, tedy proč se něco stalo, proč se to stává, proč se to stalo zrovna mně, proč jsem se tak zachoval, jednal, proč jsem udělal, co jsem udělal, proč se chovají nějak jiní lidé, proč se tak chovají, ale i o ostatních otázkách, jako co je např. přátelství, kamarádství, proč si vážit rodiny a blízkých atd. (Sharp, 2010).

Filozofické zkoumání nemá hranice. Děti potřebují vše pochopit, definovat. Definování patří k základnímu filozofickému aktu. Hledání definic je v rámci filozofie věčný úkol. Je nutné utřídit si myšlenky, zanalyzovat si je, rozvíjet ono kritické myšlení (Sasseville, Gagnon, 2011). Zároveň však děti více než přesná příčina zajímá smysl. Může se tedy

snadno stát, že při snaze dítěti logicky odpovědět nebude podané vysvětlení uspokojující a otázka bude opakována (Zoller Morf, 2010).

Nestačí, že děti kladou otázky dospělým, ale kladou si otázky na každodenní život také mezi sebou, hledají si své místo mezi ostatními, rozvíjí své schopnosti a dovednosti. Děti se začleňují do společnosti, přebírají role v ní. Za pomoci či prostřednictvím ostatních se učí samostatnosti. Nacházejí určitá stanoviska, vytvářejí si vlastní postoje, názory. Podmínkou rozvinutí samostatného myšlení je sebekritika a autokorekce. I když lidé spolu nesouhlasí, je možné nalézt kompromis, podívat se na danou situaci či problém očima toho druhého, zvažovat všechna pro a proti (Sasseville, Gagnon, 2011).

Dle Baumana základem rozvoje myšlení je dostat se k tomu myslet dobře, tedy od samotné výměny názorů pokračovat v dalším dialogu se záměrem porozumění. Znamená to tedy uvažování v širší perspektivě se zohledněním kontextu a nejrůznějších souvislostí i zvažování důsledků, čímž lze na problém nazírat z vícero úhlů. Jde o to usilovat o náhled celku, nikoli pouze špičky ledovce (Bauman, 2013).

Při filozofování s dětmi je nutná komunikace. Ta je nedílnou součástí, ale patří sem také mlčení. Dětem musíme dopřát dostatek času, aby pochopily, co se jim snažíme říct, aby si ujasnily svůj názor na danou věc či problém. Každý musíme určité informace vstřebat, utřídit si myšlenky, udělat si vlastní názor a stanovit vlastní náhled, přístup (Sasseville, Gagnon, 2011). V případě, že jsou dětem na jejich otázky poskytovány vždy již hotové odpovědi, naučí se zejména to, že samy nemusí přemýšlet, protože dospělí ví všechno, nejraději ještě i lépe (Zoller Morf, 2010).

Pedagog či učitel se stává pro děti vzorem, nebo by jím měl být. Při formování dětí hraje významnou roli usuzování a logika. V rámci filozofie ve výuce se nejedná o zavádění izolovaného nového předmětu, ale o utváření logických, etických, estetických, metafyzických a epistemologických znalostí. Pedagog se v rámci filozofování s dětmi stává animátorem. Pedagogickou praxi lze filozofováním s dětmi velmi obohatit, neboť i pedagog získá na mnoho věcí či situací odlišný náhled, podívá

se na ně dětskýma očima, naučí se děti lépe chápat. Za slovy, která děti při filozofování používají, se skrývají určitá gesta, smích, smutek, radost, určité chování, dochází k proplétání mnoha myšlenek. Již při tom je možné pozorovat jejich sociální chování, zda se respektují, naslouchají si. Děti by se měly učit vzájemnému respektu a úctě. Škola je místem integrace a vzdělávání. Učitel by měl děti – žáky vést k odpovědnosti, k dodržování pravidel, k jejich respektování, zároveň ke svobodnému myšlení a kreativitě. Děti se musejí naučit rozhodovat samostatně, což podporuje větší zapojení do vzdělávání a do života společnosti. Měly by se naučit třídit informace, kterými jsou zejména v současné moderní době zahlcovány. Formování člověka obohacuje jeho samotného i celou společnost (Sasseville, Gagnon, 2011).

Sasseville, Gagnon (2011) zdůrazňují, že samostatnému myšlení přispívá významným dílem v rámci filozofování s dětmi literatura. Při čtení příběhů děti objevují smysl života, učí se chápat souvislosti s vlastní zkušeností. Na četbu je z hlediska filozofování s dětmi kladen velký důraz. Ten je kladen sice také na psaní, ale četba je odrazový můstek ke sdílení otázek, myšlenek, pocitů, hledisek. Děti se seznamují s kulturou, jejíž jsou součástí, s mateřským jazykem. Děti při četbě pracují samy na sobě, na svém rozvoji, objevují, zažívají s postavami v knize různé příběhy, se kterými se mnohdy mohou ztotožnit, diskutují o světě, ve kterém vyrůstají, ve kterém žijí. Děti jsou četbou zapojovány do určitého procesu sebepoznání, sebekritiky. Po přečtení daného příběhu je vhodné rozvést na dané téma debatu. Děti se mohou nad něčím pozastavovat, divit se atd., což, jak bylo řečeno, nahrává počátku filozofování.

Je nutné klást si otázky, co je to spravedlnost, představitost, láska, rasismus atd. Filozofování s dětmi je podporováno filozofií UNESCO, které zdůrazňuje potřebu zaměřit se na kulturu míru, na boj proti násilí, na odstraňování chudoby, na trvalý rozvoj, na samostatnost, na to, aby děti vzaly svůj osud do vlastních rukou a udělaly svět lepším. Důraz je nutné klást na etické zkoumání, na mravní a občanskou výchovu (Sasseville, Gagnon, 2011).

Naší snahou je vychovat z dětí správné a spravedlivé lidi, kteří budou mít dostatek sebedůvěry, budou vnímaví, empatičtí, zásadoví, kteří budou vědět, co je morálka,

etika atd. (Sharp, 2010). Díky filozofování z dětí vyrůstají pečliví lidé schopní samostatného myšlení a rozlišování, ti, kteří jsou schopni jednat zodpovědně i statečně (Zoller, 2012).

1.1 Metody a techniky

Aby děti došly k porozumění, pochopení a tyto nové poznatky dokázaly děti dále aplikovat, je podle Zoller (2012) důležité využívat při filozofování hlavu k myšlení, ruce k jednání a srdce k cítění. Vedle rozumu se zmiňuje také nejen o vnějších, ale i o vnitřních očích a vůbec o všech schopnostech vnímání.

Jak bylo zmíněno výše, existují metodické příručky k příběhům a didaktické nástroje, jak děti posouvat, vést k etice, estetice, jak využívat zkušenosti, poučit se z chyb, přemýšlet nad důvody pro a proti. Často se právě děti, ale také dospělí, nechají ovlivnit druhými, jejich názory. I velmi malým dětem záleží na pravdě, je nutné hledat souvislosti mezi relativností a koherencí, intersubjektivitou a důkladností a mezi tvořivým a kritickým myšlením. Je vhodné, aby měl pedagog mimo filozofický příběh a metodickou příručku připravený i plán filozofické diskuse (Sasseville, Gagnon, 2011).

Filozofování s dětmi je o mezilidských vztazích, o komunikaci, o týmové spolupráci. Děti by se neměly bát vyjadřovat své názory a myšlenky. To, co se zdá nyní jako ztřeštěné, se může ukázat za chvíli jako správné. Čím více si děti naslouchají, tím lépe si rozumějí a respektují se. Když děti hledají odpovědi na otázky běžného života, učí se žít ve společnosti druhých (Sasseville, Gagnon, 2011).

Filozofování s dětmi napomáhá utváření kompetencí dle RVP PV:

- K učení (zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích, klade otázky a hledá na ně odpovědi apod.).
- K řešení problémů (spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací, využívá dosavadní zkušenosti, fantazii, představivost, rozlišuje mezi funkčním a nefunkčním řešením apod.).

- Komunikativní (samostatně vyjadřuje své myšlenky, vede smysluplný dialog, pocity, prožitky a nálady dokáže vyjádřit různými sdělovacími prostředky apod.).
- Sociální a personální (umí si udělat názor a vyjádřit jej, dokáže se prosadit i podřídit, domlouvá se, spolupracuje, uzavírá kompromisy apod.).
- Činnostní a občanské (zajímá se o druhé, rozliší, co odpovídá základním lidským hodnotám a normám a snaží se podle toho chovat, chápe, že za svá rozhodnutí odpovídá apod.) (Svobodová, 2007).

Velmi důležitým aspektem při filozofování s dětmi je vztah či spolupráce mezi učitelem a žákem. Učitel vystupuje jako facilitátor, napomáhá dětem formulovat myšlenky anebo otázky, vyzývá je k hledání protipříkladů k danému tvrzení, vede je k vyvozování důsledků, k formulování hypotéz, Učitel je příkladem člověka, který umí naslouchat, projevovat respekt či empatii apod. (Sasseville, Gagnon, 2011). Tato metoda je rovněž známá jako výše zmíněné porodnické umění řeckého filozofa Sokrata. Zahájit filozofický rozhovor lze například odpovědí na otázku další otázkou či se opřít o zajímavé knihy a texty.

Rozvoji osobnosti nepomáhá pouze přemýšlení a dialog, ale i metody jako vcítění se do rolí, pohybové hry, kreslení, malování, tvoření koláží, denní snění a fantazijní cesty, brainsorming či heartstorming (Zoller, 2012). Pojem brainstorming je již poměrně zažitý, avšak ve filozofování se lze v odborné literatuře setkat právě i s pojmem heartstorming, který zde zaujímá jistě nemalou roli. Volné asociace v srdci rovněž přináší na povrch vědění, které si ani neuvědomujeme.

K vytvoření úsudku je klíčové kritérium, které umožňuje rozlišovat věci, oddělovat je, třídit. Je také velmi důležité odstraňovat různé předsudky. Na různé věci lze pohlížet z různého úhlu pohledu, iniciativu by měli převzít žáci, dialog mezi žáky by měl učitel podporovat. Souhlas, ale i nesouhlas nás může posunout dále (Sasseville, Gagnon, 2011).

Jednou z technik filozofování je srovnávání bez hodnocení. Podle něj lze vyhodnotit podobnosti a rozdíly vnějších i vnitřních vjemů, pojmů i různých druhů skutečností. Tato metoda nás učí správnějšímu a diferencovanějšímu vnímání, přesnějšímu a kritičtějšímu myšlení, uvědomělejšímu rozhodování, také díky ní lze získat více variant k jednání (Zoller, 2012).

V rámci filozofování s dětmi je jedním z nástrojů analogie, jejím znamením je slovo „jako“. Dále je to objasňování, uplatňování logiky, úvahy o fungování společnosti, kontextualizace, konverze (Sasseville, Gagnon, 2011).

Mezi základní techniky filozofování patří zpochybňování řečeného a pokračování v tázání, což udržuje myšlení v pohybu. Tato schopnost je dětem velmi přirozená. Při kladení otázek se postupuje od jednotlivého k obecnému. Dále je uplatňováno ujasnění a vysvětlení pojmů. Objasněna má být podstata, to, co dělá skutečnost, čím je. V neposlední řadě se jedná o zdůvodňování a argumentování. Bez důvodů chybí tvrzení opora a pevnost, která umožní přesvědčit jedince na vážkách (Zoller, 2012).

1.2 Práce s otázkou

„Filozofování je umění položit správnou otázku ve správnou chvíli“ (Zoller, 2012, s. 10). Dospělí mají často pocit, že za každým PROČ musí být jednoznačné PROTO, a každé JAK TO musí následovat jednoznačné vysvětlení TAKTO. Jak ale bylo již výše zmíněno, děti neprahnou vždy po vědecky správné, přesné odpovědi, ale ptají se po smyslu. Pochopení tohoto nabízí dětem příležitost formulace vlastního mínění, o což ve filozofování jde.

„Způsob, jak učitelé užívají řeči, a zvláště jak užívají otázek, může ovlivnit dětské učení bezprostředně i dlouhodobě“ (Fisher, 2004, s. 27). Kladení otázek by mělo podněcovat rozumovou činnost a přemýšlení. Kvalitní otázka vyžaduje zapojení intelektu, jejímž položením dojde k tomu, co Piaget nazývá „kognitivním konfliktem“, což může

ve vývoji umožnit posun k vyššímu stadiu. Lze také říci, že může poskytnout „lešení“ (označení dle Brunera) novému učení (Fisher, 2004).

I děti by měly mít dostatek prostoru pro otázky, nikoli jen na odpovědi na ně. Učitel by neměl otázky příliš přeformulovat, pak by mohl předkládat žákům spíše vlastní názory, než je vést k samostatnému a kritickému myšlení. Je potřebné pokládat otázky vedoucí k uvažování. Učitel sehrává v dotazování významnou roli (Sasseville, Gagnon, 2011).

K povzbuzení dětí k vlastnímu kladení otázek může učitel využít vlastního vzoru, tedy myslet nahlas či pokládat dobré otázky. Dalším způsobem je využívání a zároveň poskytování příležitostí k tázání. Tím, že si děti samy řeknou, co by se chtěly dozvědět a samy si otázku zformulují, se budou více zajímat o odpověď a spíše si informaci zapamatují (Fisher, 2004).

Děti by se měly učit si vzájemně pomáhat, např. při formulaci otázek. Učitel pozná, co je pro děti důležité, co je zajímavé, napomáhá při formulaci problému. Většinou je těžké formulovat správně myšlenky či otázky, které se nám honí hlavou. Otázkou dáváme problému určitou formu, je odrazovým můstkem ke zkoumání. Různé způsoby řešení problémů pak umožňuje zkoumat hypotéza, která musí být rovněž správně formulována (Sasseville, Gagnon, 2011).

Otázky mohou vyžadovat různou úroveň myšlení. Takové, pro které je zapotřebí znalostí a jejich vybavení, porozumění, vysvětlení a aplikace, se dle Bloomovy taxonomie řadí k nižšímu řádu. Složitější otázky vyžadující analýzu, syntézu a hodnocení spadají do řádu vyššího. Ideálně by měly být otázky pokládány s postupně zvyšujícími se nároky na kognitivní výkony (Fisher, 2004).

Otázkami jsou děti vyzývány či podporovány k větší aktivitě, ke spolupráci, k výměně názorů, k rozvoji myšlenkových dovedností, k samostatnosti. Otázky a jejich správná formulace rozvíjejí dovednosti spojené s kritickým myšlením, objasňují myšlenky, identifikují problémy, hodnotí určité postoje, vedou k definování pojmu, identifikaci důvodů či důkazů, srovnání či hledání rozdílů a zachování dialogu (Sasseville, Gagnon, 2011).

Pojem interpretace dává chování, událostem či výpovědím určitý smysl či význam. Při filozofování s dětmi by učitel neměl příliš hovořit, ale měl by dát prostor především dětem, žákům. Vhodnými otázkami může děti zapojit do dialogu, podporovat jejich samostatné myšlení, otevřít prostor ke zkoumání a třídění vlastního úsudku (Sasseville, Gagnon, 2011).

Podpora vzniku zvědavé třídy chce čas, ale vlastním kladením otázek je podpořeno opravdové učení a porozumění. Významná je oblast jak vůči sobě samému, tak ale i ke světu. Zvědavost podporuje rovnováha mezi vyptáváním se a následným nasloucháním (Fisher, 2004).

Důležitá je zpětná vazba, tedy zjistit, jestli si děti kladou vzájemně podnětné otázky, jestli jsou schopny zdůvodnit svá tvrzení, zda si navzájem naslouchají, zda se drží daného tématu, jestli umí uvést příklady a protipříklady, zda dokážou stavět na myšlenkách druhých apod. (Sasseville, Gagnon, 2011).

Vzhledem k zaměření této práce na filozofování nad knihami, je důležité pozastavit se na kladení otázek ve spojení s četbou. Koželuhová (2022) uvádí, že četba může kladení otázek brzdit, a tak je třeba toto podněcovat. Otázky by během četby rozhodně neměly být na obtíž. Knižní ilustrace může být dobrým východiskem pro vlastní formulaci otázek samotnými dětmi.

2 Současná literatura pro děti

Literatura pro děti a mládež se týká prózy, poezie i dramatu, které jsou svým žánrem, obsahem a vyprávěcími prostředky přizpůsobeny jednotlivým věkovým kategoriím. Ve srovnání s literaturou pro dospělé má zde větší vliv sociální realita, vkus literární kultury, aktuální výchovně vzdělávací postoje a samotný adresát (Čeňková, 2006). Literatura pro děti a mládež cílí na probouzení zdravého vztahu nejen ke čtení, k jazyku a ke knihám, ale i k lidem a ke společnosti. Snaží se podněcovat fantazii, předávat nové poznatky, rozvíjí různé schopnosti (například empatii) a zprostředkovává hodnoty mravní i estetické (Čtenářův sympatický rádce, 2023).

Proměny skladby literatury pro děti se velkou měrou odvíjely od postavení dítěte ve společnosti. Na dítě bylo dlouhou dobu, až do konce 18. století, nahlíženo jako na malého dospělého. Spisy určené dětem nesly obvykle náboženské a morálně výchovné ponaučení. Za první dílo věnované skutečně dětem je považovaná Komenského ilustrovaná encyklopedie *Orbis sensualium pictus*, která byla prvně vydána roku 1658 (Švec, 2014).

Konec 18. století, tedy doba osvícenství, a pedagogická osvěta se vážou k vývoji žánrové skladby literatury pro děti a mládež. „Zde se upevnily nebo poprvé objevily žánry jako obrázková kniha (*Bilderbuch*), antologie písní, bajek nebo mravních vyprávění, divadlo pro děti, dobrodružná a historická próza, cestopis, naučné knihy, časopisy a rádce pro mládež“ (Čeňková, 2006, s. 13).

Významným obdobím u nás byla doba panování Marie Terezie a Josefa II., díky jejichž skutkům a zaváděným patentům mohla být vydávána díla pro mládež pokrývající nejen školní četbu. Jako další větší milník by se dalo označit rozšíření školní čítanky. Významnou roli v četbě dětí sehrály i časopisy, které upustily od zažitého všudypřítomného morálního poslání a zasloužily se o progresivní změny v pojetí vznikajících děl. Do literatury prosadily nové žánry (např. autorské pohádky, komiks, dobrodružnou prózu, ...), ale i některá díla. „V časopisech se dětská literatura od počátků až dodnes ověřuje a tříbí“ (Švec, 2014).

V českém prostředí je pro současnou podobu literatury podstatný rok 1989, kdy došlo k podstatné změně chápání její společenské funkce. Počátek 90. let přinesl masivní nárůst nakladatelství dětské knihy. Novým podmínkám se přizpůsobilo i velké nakladatelství Albatros, které staví na zlatém fondu české literatury pro děti a mládež, ale vyhledává i nové materiály. Věnuje se textu i úpravě knihy.

Prosadit se podařilo i některým menším nakladatelstvím, jež především kladly důraz na výtvarnou stránku svých publikací. Mnoho z knih pro děti bylo vydáno za podpory grantu pod záštitou Ministerstva kultury České republiky či kulturních institutů cizích zemí v případě původně cizojazyčných titulů (Malý, 2019).

Nakladatelství Meandr, založené roku 1995, je jedním z nich. Toto nakladatelství velmi dbá na vizuální stránku svých titulů, zpracování je pečlivé a nápadité. Cílovou skupinou pro něj není pouze dětský čtenář, ale i dospělá generace. K jeho edicím se řadí Modrý slon, která je definována jako umělecká, nebo Pro Emu, v níž vydává komiksy. K autorům zde publikujícím patří Petr Nikl (Meander, ©2023).

S novým tisíciletím se zrodilo další alternativní nakladatelství Baobab, jež v současnosti spolupracuje ještě s nakladatelstvím GplusG. Staví na původních textech, na nichž spolupracují s mladou generací výtvarníků z Ateliéru ilustrace pod vedením Juraje Horvátha. Ten zároveň se svou manželkou Terezou založil právě nakladatelství Baobab. Ke zde publikujícím autorům se řadí např. Jiří Dvořák, z ilustrátorů např. Tereza Říčanová. Pod taktovkou Baobabu vyšly ale i reedice Daisy Mrázkové či Aloise Mikulky, autorů českého Bilderbuchu (Baobab, nedatováno). Od roku 2012 se díky němu v Táboře koná mezinárodní festival malých nakladatelů Tabook, kteří nejsou orientováni na komerční úspěch. Oslovit má lidi se zájmem na kvalitě literárního i grafického zpracování (Horváthová, 2012). Dle Petra Horáčka se jedná o zdařilé publikace, které jsou ovšem zpracovány velmi umělecky, což je činí méně dostupnými pro nejmenší čtenáře. Adresovány by podle něj měly být spíše pro starší děti, či dokonce rodičům.

Zmíněno by mělo být i nakladatelství Labyrint. Česká literární scéna byla výrazně oživena jeho čtvrtletníkem Raketa. Na jeho tvorbě se podílí mladá generace výtvarníků

a autorů. K zdejším autorům patří Petr Sís se svými Bilderbuchy či Milada Rezková a Lukáš Urbánek.

Nakladatelství Běžíliška se zaměřuje na tvorbu leporel. Pod názvem Mikroliška vydává ještě edici miniaturních knížek. Jedná se o jedno z nejmladších českých nakladatelství zacílené na tvorbu pro děti.

Po roce 2000 se nakladatelské trendy ve světě a u nás začaly více prolínat, začaly vznikat knihy „young adults“ i tzv. „all-age-books“, neboli knihy s přesahem do všech věkových kategorií. Knihy také začaly být doplněny např. audiozáznamem, animovaným filmem či hrou pro počítač, rozvoj zaznamenala i literatura faktu a výpravné publikace s historickým zaměřením (Malý, 2019). Čeňková uvádí, že „současná vizualizace umění ovlivňuje snad všechny žánry: zvyšuje se obliba bilderbuchů, komiksů a komiksových románů (grafické novely), fantasy, literatury faktu“ (2019).

Ukazatelem kvality knih jsou u nás například ocenění Zlatá stuha či Magnesia Litera. V roce 1990 také začal při Pedagogické fakultě v Brně vycházet časopis Ladění, který se zaměřuje na teorii a kritiku současné dětské literatury. Jedná se o čtvrtletník, díky němuž je tedy alespoň částečně mapován aktuální trh dětských knih (Čeňková, 2006).

2.1 Bilderbuch

Tato část kapitoly se na základě zaměření práce bude zabírat relativně mladým specifickým literárním žánrem označovaným jako Bilderbuch. Dymáčková (2015) uvádí, že v našem prostředí nemá tento žánr příliš dlouhou tradici a že se na jeho znovunalezení a rozšíření podepsal zahraniční vliv. Zřejmě kvůli tomu se potýkáme s absencí ucelenějšího teoretického základu, kvalitnější definicí i se zařazením. Problematické je u nás stále i jeho nazývání. Celkově se o něm zatím příliš zdrojů více nezmiňuje.

V cizojazyčné literatuře najdeme tento žánr pod německým termínem „Bilderbuch“, v angličtině pak narazíme na označení „picture-book“. U nás je jeho pojmenování hůře uchopitelné, často je možné se setkat s převzatým německým názvem Bilderbuch, který by se dal přeložit do jazyka českého jako „obrázková kniha“, ale je možné se

setkat i s jinými označeními, jako např. „autorská ilustrovaná kniha“ nebo jen „obrazová kniha“.

Jak už název napovídá, dominuje zde obraz nad textem. Benediktová (2005, in Dymáčková, 2015) udává přibližný poměr mezi obrazem a textem alespoň 3:1. Mnoho z Bilderbuchů vzešlo od výtvarných umělců, kteří následně své obrazy doplnili o krátké texty, příběhy. Některým autorům (např. Pavel Čech, Petr Sís) také bývá vytýkáno, že výtvarná stránka svou kvalitou značně převyšuje text (Dymáčková, 2015). Mylné by bylo domnívat se, že Bilderbuch pojme veškerou ilustrovanou knihu. Zde je charakteristická provázanost textové a obrazové složky, která se nápaditě prolíná a jedinečně společně nabývají svůj význam. Dalším charakteristickým prvkem Bilderbuchu je celkové vizuální zpracování i co se týče formátu knih, který rovněž není úplně typický. Knihy jsou často větší či menší než běžné tituly, liší se i svým tvarem, který může být čtvercový, nebo naopak protáhlý do šířky. Jejich knihy zkrátka vynikají. Jedná se často o poměrně tenké knihy a oproti klasickým mohou postrádat prvky jako stránkování, nebo třeba titulní list (Dymáčková, 2015). Počátky knih, v nichž převládá obraz, sahají až do 15. a 16. století. Na trhu se však častěji začaly objevovat až ve století 19. Obrázkových knih už byla vydána celá řada, některé starší kusy jsou oblíbené dodnes, a tak bývají vydávány znovu v upravených reedicích (Čeňková, 2019).

Obrázkové knihy, které jsou propracovány po stránce výtvarné i obsahové, nemají vždy cílit na potěšení a pobavení, ale chtějí přispět k pochopení světa, zprostředkovat seznámení s některými uměleckými styly a technikami a v neposlední řadě mají podněcovat představivost, kreativitu, přemýšlení nad určitými věcmi či situacemi, a tím ovlivnit následné možné chování člověka. Některé Bilderbuchy se zaměřují na společensky kritická témata a problémy, které prožívají samy děti. Problémově orientované Bilderbuchy se na trhu stále častěji objevují od 70. let 20. století. Tato kategorie má pro děti zvláštní význam. Nabízí osvětu, ale i podporu života. Další významnou kategorií jsou naučné Bilderbuchy, které se snaží o srozumitelné předávání vědomostí. Bilderbuchy otevírají prostor diskusím. Lze je použít pro motivaci či ilustraci ve všech oblastech učení (Hollstein, Sonnenmoser, 2022).

Jak již bylo řečeno, dominantní je pro tento typ knih ilustrace. Právě díky ilustracím je většinou čtenář doveden ke koupi a hrají také velkou roli v samotném přijetí knihy. Na základě této dominance někdy dochází k přesvědčení, že je příběh vyprávěn prostřednictvím obrazu.

Bilderbuchy jsou psané a výtvarně určené především dětem ve věku dvou až osmi let. V dnešní době však čím dál více dochází k přesahu této hranice a jejich poslání nachází význam ve všech věkových kategoriích, jimž jsou inspirací. Pravděpodobnost tohoto jevu přikládají Hollstein a Sonnenmoser ve své publikaci tomu, že autor při tvorbě primárně nemyslí vždy na dítě, ale na situaci jako takovou. Příkladem tomu uvádějí vyjádření spisovatele a ilustrátora Lea Lionniho (2022).

K významným autorům této kategorie se řadí bezesporu Milena Lukešová (Čáp, Holčička a déšť), Daisy Mrázková (Neplač, muchomůrko; Co by se stalo, kdyby), Petr Sís (Pilot a Malý princ, Robinson), Petr Nikl (Záhady, Jinotaje opic), Pavel Čech (Tajemství ostrova za prkennou ohradou, Dědečkové), Dagmar Urbánková a Tereza Říčanová. Dále můžeme zmínit autory Anetu Františku Halasovou, Evu Macekovou, Alžbětu Skálovou, Martinu Kurkovou Nožičkovou, Chrudoše Valouška, Terezu Vostradovskou či Ester Starou a bylo by jich samozřejmě ještě mnoho. Tato práce se bude blíže zabývat autorem Petrem Horáčkem a jeho tvorbou, jehož dvě knihy byly použity pro vypracování praktické části. Proto je mu věnována následující kapitola.

3 Petr Horáček (životopis)

Petr Horáček se narodil 30. června 1967 v ČR. Vystudoval střední odbornou výtvarnou školu, později Akademii výtvarných umění u Františka Hodonského, věnoval se krajinomalbě. Zde se seznámil se svou budoucí ženou a tehdy britskou studentkou Claire. S ní poté odjel do Anglie, mají spolu dvě dcery. Pracoval jako designer ve státní propagaci (Ceskatelevize.cz, 2023). Původním záměrem Petra Horáčka bylo knihy pouze ilustrovat, avšak protože se mu nepodařilo se na trhu prosadit, začal si knihy i psát. Nakonec zahájil spolupráci s nakladatelstvím Walker Books.

Petr Horáček se po studiích přestěhoval do Velké Británie, kde dosud žije a pracuje. Je světově uznávaným výtvarníkem a autorem úspěšné série knih pro děti. Jeho literární tvorba pro děti byla přeložena do několika světových jazyků. Jeho knihy vyhrály řadu mezinárodních cen (Horáček, 2020).

V ČR nebyl tento úspěšný český autor příliš známý. Jednoho dne ho kontaktovala učitelka angličtiny Jitka Netušilová, které se jeho knihy velmi líbily, a tak došlo na spolupráci s nakladatelstvím Portál, kdy jsou knihy Petra Horáčka překládány do češtiny z anglického originálu. Jako první v češtině v ČR vyšla kniha Dlouhá cesta (nakladatelství Pinwheels) (Program.rozhlas.cz, 2020).

Jak sám Petr Horáček uvádí, náměty ke svým knihám pro děti nachází např. při procházkách. Rád kombinuje barvy, materiály, textury. Častou inspirací jsou písničky, život kolem něj, příroda apod. (Program.rozhlas.cz, 2020).

3.1 Literární tvorba Petra Horáčka

Literární tvorba Petra Horáčka je velmi bohatá, vydal přes dvacet pět knih pro děti a na dalších pracuje. Např. kniha Puffin Peter byla nominována na prestižní cenu The Kate Greenaway Medal. Autor podporuje dětskou fantazii, příběhy jsou poučné, poutavé, zábavné, knihy bohatě ilustrované, ilustrace nejsou vtíravé či rušivé. Knihy Petra Horáčka byly vydány kromě Velké Británie také např. v USA, v Německu,

ve Francii, ve Velké Británii, jsou překládány také do japonského, čínského a korejského jazyka a dalších (Ceskatelevize.cz, 2023). Dle slov Petra Horáčka se jeho knihy prodávají ve světě dobře, avšak jistou překážku vnímá v chybějícím zájmu nikoliv lidí, ale prodejců ve Velké Británii.

Jak Petr Horáček uvádí (2020), text v obrázkové knížce je úsporný, a musí být proto mnohem lépe napsaný, než je tomu např. u knížky ilustrované. Texty svých knih píše Petr Horáček anglicky, poté jsou upravovány do českého jazyka. Jak sám říká, děti jsou všude stejné. Rády si povídají, kreslí, poznávají nové věci, rády si hrají, smějí se.

Jakési zastavení viděl Petr Horáček v období pandemie, kdy lidé měli více času sami na sebe, rodiče na své děti, kdy si všichni uvědomili, jak důležitá je rodina, blízcí a přátelé, jak těžké je odloučení anebo jak bylo důležité podívat se do přírody. Jak uvádí, psaní musí bavit především jeho samého, aby jeho knihy pro děti byly. Pro děti jsou velmi důležití ostatní lidé, objetí, láska, pochopení a porozumění (Ocisková, 2020).

První knihou Petra Horáčka byla Jahody jsou červené (Strawberries are red) a Co je černé a bílé (What is black and white). Za tyto knihy dostal v roce 2011 Cenu roky pro začínající autory (Ceskatelevize.cz, 2023).

K literární tvorbě Petra Horáčka patří dále tyto knihy:

- **Jak myška snědla měsíc** – tato kniha vypráví příběh myšky, která měla přání ochutnat měsíc. Děti tento příběh nutí k zamyšlení, zda bude i potom měsíc ještě stál kulatý, tuto otázku se snaží zodpovědět prostřednictvím myšky myší dírou (Horáček, 2020).
- **Papuchalk Petr** – tento příběh vypráví o nejlepších kamarádech Petru a Pavlovi. Pavel se jednoho dne za bouře ztratí, zmizí a Petr ho hledá s pomocí velryby, ale nemůže ho najít. Na obzoru se však objeví ptačí silueta. A kdo to asi je? Podaří se Petrovi kamaráda Pavla nakonec najít? (Horáček, 2013).
- **Husa Líza** – v této knize je hlavní postavou husa Líza, která chce být jiná než ostatní husy. Chce umět klapat zobákem jako tukan, chce umět plavat jako tuleň, skákat

jako klokan, řvát jako lev, ale nakonec pochopí, že být husou a být mezi nimi v davu není špatné (Horáček, 2017).

- **O myšce, která se nebála** – v tomto příběhu se myška rozhodne, že půjde na průzkum do lesa a ostatním zvířátkům oznámí, že se ničeho a nikoho nelekne. Opravdu se jí to podaří, nelekne se ani vlka, medvěda či losa, ale jak to dopadne, kdy v lesním domku najde malé, bílé koťátko? (Horáček, 2019).
- **Modrý tučňák** – tato kniha vypráví o malém tučňákově, který není černý, ale modrý a ostatní tučňáci si s ním nechtějí hrát. Přesto si nakonec najde kamarády. Je to příběh o přátelství, o porozumění, o tom, jaké to je být odlišný od ostatních, a přesto stejný (Horáček, 2022).

Původně však autor zamýšlel příběh zpracovat s tematikou o odloučení a smrti.

- **Kdopak tu spí?** – v tomto leporelu se děti dozvědí, kdo spí v řece, kdo na listech stromů či pod nimi atd. Jedná se o knihu do postýlky před spaním pro malé děti, ať se jim zdají veselé a hezké sny (Horáček, 2022).
- **Kamarád pro medvěda** – medvěd žije v lese zcela sám a je mu smutno. Rozhodne se tedy, e si najde kamaráda. Narazí na dalšího medvěda, který také hledá kamaráda, a tak se vydají hledat kamaráda společně, povídají si, hrají na schovávanou a nakonec zjistí, že přátelství lze najít i tam, kde bychom to vůbec nečekali (Horáček, 2022).
- **Nenažraná koza** – v této knize se seznámí děti s mlsnou kozou, kterou už nebaví přezvykovat jen trávu a chce vyzkoušet něco nového. A tak obejde celý statek, vypije mléko kočce, prasátku sežere bramborové slupky, dcerce od farmáře zase botu a farmáři i trenýrky. Není tedy divu, že je jí špatně a léčí se z toho celý týden. V pondělí přestane škytat, v úterý se jí přestane točit hlava, ve středu si řihne atd. O víkendu se z ní stane opět ta stará, ale nepoučitelná koza, najde pak opuštěnou holínku... A jak to dopadne? (Horáček, 2022).
- **Husa Líza a vánoční hvězda** – tato kniha, jak sám název napovídá, vyšla o Vánocích ve velkoformátovém vydání. Husa Líza v ní zjistí, že na vánočním stromku chybí hvězda, a tak se vydá na dlouhou pouť, aby jasně zářící hvězdu odloupala z oblohy. Je

jí jedno, jak dlouho tato cesta potrvá, nevzdá se, ale na konci knihy čeká na ni i na její kamarády na statku překvapení (Horáček, 2021).

- **Do pelíšku** – tuto knihu si mohou děti prohlížet před spaním, je plná obrázků spících zvířátek (Horáček, 2021).
- **Slon: od jedné do deseti** – hlavní postavičkou je slon, který je velký, který má rád nepořádek a má vždy dostatek času na hraní. Jedná se o imaginárního kamaráda jednoho chlapce (Horáček, 2021).
- **Zvířecí počítání** – světem čísel provázejí dětské čtenáře zvířátka, např. lemuři, pandy, žirafy a další. Zvířátka si děti nejprve mohou spočítat a poté si správnost ověřit odklopením pohyblivé části knihy. Jedná se o zábavný a hravý způsob učení číslic od jedné do deseti (Horáček, 2020).
- **Nejkrásnější místo na světě** – v této knize je hlavní postavičkou zajíc, který žije na krásné louce uprostřed lesa s potůčkem se svými zvířecími kamarády. Jednoho dne se zamýšlí nad tím, zda je tato louka nejkrásnějším místem na světě. Ptá se na to všech ostatních zvířátek okolo, tj. medvěda, králíka a dalších, ale uspokojivou odpověď nenachází. Autor dává v této knize dětem možnost přemýšlet o domově, o přátelství, děti prožívají s hrdiny této knížky různá dobrodružství (Horáček, 2020).

Dále patří k literární tvorbě Petra Horáčka také např.:

- **Encyklopedie listnatých stromů a keřů** –v této knize dává autor dětem, ale také dospělým, nahlédnout do světa přírody, stromů, keřů. Stromy se vyskytují všude kolem nás, a to jak v lese, tak i v zahradách, v parcích, ve volné přírodě, v různých zeměpisných šířkách. Stromy jsou velmi rozmanité, je jich mnoho druhů, poddruhů. Kniha je bohatě ilustrovaná. Čtenář se zde dozví o stavbě a vývojových fázích, o pěstování a množení stromů a křovin (Horáček, 2019).

Dále je to pak audiokniha s názvem:

- **Křesťanská konference 2013 – Společně** – tuto audioknihu namluvili kromě Petra Horáčka např. Libor Michálek, David Novák anebo Peter Čuřík a další. Jedná se

o nahrávky k různým tématům, autor se zde vyjádřil k tomu Evangelium je pozitivní. Není však určena pro děti, ale pro dospělé čtenáře (Horáček, 2020) a další.

Z výše uvedeného je patrné, že literární a výtvarná tvorba Petra Horáčka pro děti je velmi bohatá, dětmi i rodiči dětí oblíbená. Příběhy v jeho knihách jsou zábavné i poučné, dávají dětem podnět k zamyšlení, k utváření si vlastních názorů a postojů k určité situaci, chování a jednání ostatních, na svět kolem nás.

Děti naši společnost spoluutvářejí. Spoluutvářejí její hodnoty, dávají lidem odlišný pohled na svět, a to i přesto, že děti přebírají vzory od rodičů, od vlastní rodiny, blízkých, později od svých vrstevníků, kolegů v zaměstnání.

Filozofie je pro každého, a to od dětského útlého věku. Filozofovat mohou dospělí s dětmi o čemkoli úměrně jejich věku, s ohledem na jejich věk jim vše vysvětlit, nabídnout jim řešení, nechat jim svobodu, aby si utvořili vlastní pohled či náhled na život.

Knihy Petra Horáčka se staly fenoménem pro svůj přiměřený text a podnětné ilustrace, výborným startem k aktivnímu naslouchání dítěte při čtení poutavých příběhů doplněných krásnými a jednoduchými ilustracemi samotného autora. Texty jsou vhodné pro děti předškolního věku a pro děti, které se učí číst (Hrackolka.cz, 2023).

Jsou v nich představeny podstatné životní hodnoty, děti si příběhy snadno zapamatují, protože slova jsou pečlivě volená pro dětské čtenáře, děti si rozvíjejí nasloucháním i čtením slovní zásobu. V textech se setkáme se slušností, zdvořilostí (myška pozdraví). Text doprovázejí syté a jasné barvy a různé výřezy a otvory, které podněcují fantazii dětí. Je v nich emocionální aspekt (Hrackolka.cz, 2023).

4 Filozofování s dětmi nad knihami Petra Horáčka

Knihy Petra Horáčka považuji za vhodný nástroj k filozofování s dětmi, neboť se týkají běžného života, běžných životních situací, přátelství, hledání spravedlnosti, pravdy, a to zábavnou a poučnou formou.

Hlavním cílem práce je ověření možností práce s těmito knihami a příběhy v nich. Úkolem je zpracovat metodické přípravy, popsat plán a jeho samotná realizace. Následně by měl být tento průběh vyhodnocen se zaměřením na projevený zájem dětí o zvolené knihy a vývoj moderované diskuse.

Při realizaci příprav mě zajímala rozdílná míra zapojení chlapců a dívek, ale i to, jakými myšlenkami přispívají do diskuse. Sledovala jsem atmosféru třídy a posun dětí v oblasti filozofické diskuse.

4.1 Použitá metodologie

Téma práce si vyžádalo zpracování kvalitativní metodou výzkumu. Šedřová (2007, s. 51) uvádí, že „proces kvalitativního výzkumu není lineární, nýbrž cirkulární. Jednotlivé fáze se překrývají, jsou realizovány paralelně a co více, výzkumník se neustále vrací k předcházejícím stadiím a modifikuje je.“ Na začátku stojící předpoklady vyústí v novou teorii na základě současného výběru jednotlivých případů, sběru, analýze a interpretaci a porovnávání dat.

K získání výsledků bylo použito pozorování. Pozorování je velmi častou metodou sběru dat, která díky zajištění podmínek týkajících se plánovitosti, záměrnosti a systematickosti zaručí míru objektivity. V tomto případě se jednalo o pozorování přímé, zúčastněné, skryté, strukturované, avšak krátkodobé (Skutil, 2011). Z jednotlivých setkání byl pořízen audiozáznam, který byl nápomocný při další analýze a zachycení dalších detailů.

Další užitou metodou byla takzvaná Focus group neboli ohnisková skupina. Konkrétně zde byla nad vybranými knihami vedena skupinová diskuse. Tato metoda se využívá

kvůli skupinové dynamice, která pomáhá rozvíjet témata. Pro filozofování je to tedy ideální metoda.

Data byla finálně analyzována za pomoci získaných materiálů z průběhu šetření, a sice z terénních poznámek, audiozáznamů a vzniklých dětských prací.

4.2 Charakteristika výzkumného vzorku a místa šetření

Práce byla realizována ve státní vesnické mateřské škole na Domažlicku. Jedná se o mateřskou školu s jednou třídou, kterou navštěvuje 28 dětí, z toho 15 chlapců a 13 dívek.

Školní vzdělávací program této mateřské školy nese název „Rok s Honzíkem.“ Škola má celodenní provoz od 6:30 do 16:00. Nastavený organizační režim dne se přizpůsobuje aktuálním podmínkám a možnostem. Škola má velmi pestrý program, účastní se mnoha akcí, úzce spolupracuje s rodiči dětí i s obcí, děti vystupují např. během oslav dne matek či pro důchodce.

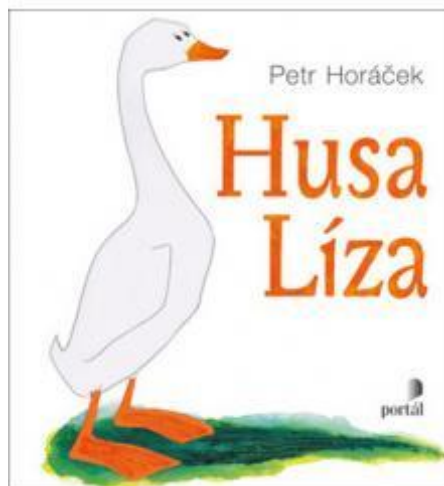
Mateřská škola je dobře prostorově i materiálně vybavená. Na velkou hernu přiléhá ložnice a také tělocvična, kde zároveň probíhají řízené činnosti. K budově také náleží školní zahrada s mnoha herními prvky.

Výzkumné šetření bylo realizováno v prostoru tělocvičny, kde jsou děti zvyklé usadat i během řízených činností. Aktivita probíhaly v komunitním kruhu, čímž byla naplněna potřeba jistoty a bezpečí. Jednalo se o klidné místo, kde děti nebyly rušeny ostatním personálem školy.

4.3 Metodické přípravy

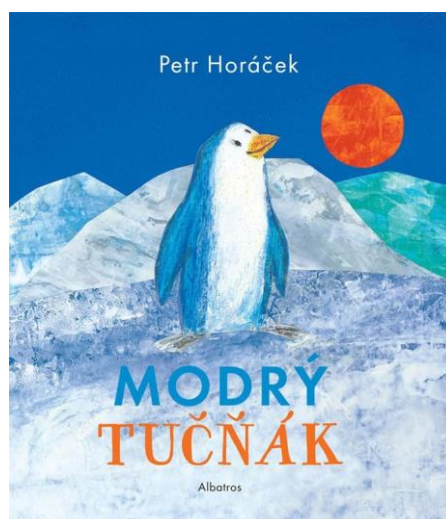
V rámci příprav budou děti seznámeny nejdříve s vybranými či dostupnými knihami Petra Horáčka. Na začátku jim bude stručně představen obsah knihy. Poté učitel představí i další knihy tohoto autora a o nich bude s dětmi filozofovat. Jedná se o tyto knihy:

- **Husa Líza**, která chce být jiná než ostatní husy. Chce umět klapat zobákem jako tukan, chce umět plavat jako tuleň, skákat jako klokan, řvát jako lev, ale nakonec zjistí, že je dobré být s ostatními v davu.

Obrázek 1 – obálka knihy Husa Líza, autor: Petr Horáček

- **Modrý tučňák**, který není černý, ale modrý a ostatní tučňáci si s ním nechtějí hrát. On se chce naopak začlenit, mít mezi ostatními kamarády, i přesto, že se liší.

Obrázek 2 – obálka knihy Modrý tučňák, autor Petr Horáček

4.3.1 Plán filozofické diskuse, realizace, evaluace

K vybraným knihám připraví učitel otázky (doplní je obrázky z knih na diapojektoru) a uvede stručně obsah, nebo stručně převypráví příběhy. Otázky budou znít např. takto:

- Co mají tyto dva příběhy společné či podobné (touha být jiný než ostatní, touha začlenit se mezi ostatní i přes odlišnost)?
- Kdo je dětem sympatičtější, husa či tučňák?
- Proč tomu tak je?
- Co si děti o huse a tučňákovi myslí?
- Proč se chtějí odlišit, anebo naopak začlenit?
- Co je to vlastně odlišnost?
- Jsou všichni lidé stejní? Učitel vyvolá vhodnými otázkami mezi dětmi diskusi o těchto dvou příbězích, resp. o postavičkách.

Děti se odpovídají na otázky a tvorbou otázek z jejich strany zapojí do diskuse. Učitel si všímá odpovědí dětí, napomáhá dětem s formulací dalších otázek.

Výstupem filozofování s dětmi nad vybranými knihami Petra Horáčka by mělo být zamyšlení se nad tím, proč chce někdo být jiný než ostatní, co ho k tomu vede, proč se tučňák naopak snaží pro svou odlišnost začlenit mezi ostatní, chce si najít kamarády apod.

Cílem učitele je děti co nejvíce vtáhnout do diskuse, přimět je přemýšlet o daném tématu, vytvořit si vlastní názor na dané téma či problém, zároveň děti povede ke kritickému myšlení (např. děti husu anebo tučňáka odsoudí, budou hledat důvody, proč se chce husa odlišovat od ostatních a tučňák se chce naopak začlenit i přes svou odlišnost, proč je odlišnost někdy problém v naší společnosti atd.).

Děti si vytvoří na daný problém či téma vlastní názor pomocí ostatních, prostřednictvím názorů ostatních, i když tyto názory mohou být odlišné. Mohou debatovat či diskutovat na dané téma, vyjádřit svůj názor, uvést příklady a protipříklady ze života lidí apod.

Děti potřebují nejdříve učitelovu pomoc. Potřebují se určitým způsobem ztotožnit s postavíčkou, která je jim blíže, anebo se mohou ztotožnit oběma a hledat odlišnosti. Dělají si vlastní úsudek, pokládají si otázky.

Učitel může klást otázky tak, aby děti byly vtaženy do děje příběhu, aby se samy cítily jako hlavní postavičky a aby uvažovaly, proč se tak husa nebo tučňák chovají, co je k tomu vede. Mezi dětmi by měla proběhnout vzájemná komunikace.

Učitel by měl ve školní třídě vytvořit příjemnou atmosféru plnou vzájemné důvěry, kde se děti budou cítit bezpečně, nebudou se stydět komunikovat, říct svůj názor. Filozofie je o tom podívat se na některé věci z různých úhlů pohledu. Každý může mít svůj názor. Tyto názory se mohou lišit, stejně tak jako se liší jednotliví lidé, jejich postoje, chování apod.

Učitel bude vyprávět ve zkrácené verzi příběhy ze dvou vybraných knih, zároveň bude ukazovat obrázky z knihy na projektoru, aby si děti udělaly představu. Pokud se už v té době děti budou na něco ptát, pak by jim učitel měl v klidu odpovědět.

Před čtením knih je již dle obálky možné odhadnout, o čem kniha bude, co bude v příběhu popsáno. Po přečtení příběhu mohou děti vyjmenovat jednotlivé postavičky, popsat předměty, které se na obrázcích objevují. Děti se zároveň ptají, ale ptát se může i učitel, např. jaké je to zvířátko, je malé nebo velké, jakou má barvu apod. Jak učitel, tak i žák mohou pokládat otázky týkající se textu (Hrackolka.cz, 2023).

Přípravy nemusí být připraveny na jeden den, plán může být rozdělen do více dní. Během dalších dnů je možné např. udělat z různých pomůcek koláž k příběhu (např. noviny, listí, proutky, kamínky, knoflíky apod. Je tak podněcována tvořivost dětí. Na koláži mohou pracovat děti společně, anebo mohou pracovat jednotlivě (Hrackolka.cz, 2023).

4.3.2 Základní etapy pedagogického plánu

Analýza situace

Tento plán je zpracováván pro práci v mateřské škole ve třídě se smíšeným kolektivem. Výchozím bodem je filozofování nad knihou autora Petra Horáčka. Pro konkrétní příklad zde bude zpracován námět z knihy s názvem Modrý tučňák.

V této knize je hezky zpracován velmi aktuální problém vnímání odlišností mezi jedinci a uvědomění si, že na tomto rysu vůbec nezáleží. Naopak může být tato odlišnost skupině ku prospěchu.

Kolektiv pozorované třídy se jeví jako přátelský a zvědavý. Jak bylo řečeno, jedná se o heterogenní třídu, kde učitelky pracují na budování prosociálních postojů. Velký prostor je věnován volné hře, kdy se děti učí vzájemně a samostatně řešit své problémy. Děti jsou schopné si vzájemně dopomoci.

Formulace záměru plánu

V obci, kde se nachází mateřská škola, v níž byl výzkum realizován, se poslední dobou zabývala skupina Romů. Ne všemi občany je tato situace přijímána pozitivně, ba naopak budí negativní emoce. Tato kniha může být dobrým prostředkem pro předcházení předsudků. Tyto postoje je nutné budovat i pro případ začlenění inkludovaného dítěte do kolektivu.

S dětmi je možné hledat odpovědi na otázky typu:

- Jsou všichni lidé stejní?
- Co je to odlišnost?
- Chtěl by ses od druhých lišit? V čem a proč?
- Může být dobré, když je někdo jiný?
- Jaké to asi je, když se někdo od ostatních liší?

- Máme něco společného?

Plán realizace

S dětmi se nejprve seznámíme s knihou a s daným příběhem, nad kterým budeme společně diskutovat. Využity budou předem promyšlené otázky, avšak bude třeba pružně reagovat na vzniklé situace ve skupině. Filozofování se bude účastnit celý dětský kolektiv společně. Dále bude přítomna pouze jedna učitelka v roli moderátora diskuse. Diskuse bude vedena v klidném prostředí mateřské školy, na které jsou všechny děti zvyklé a nebude zde rušit další personál. K realizaci bude využit čas jinak obvyklý pro konání řízené činnosti. Příběh bude následně sloužit i jako motivace k dalším aktivitám.

Struktura (mapa) obsahových celků, témat

- četba příběhu, práce s textem a obrazovým materiálem,
- výtvarná činnost – vlastní představa odlišného tučňáka,
- výtvarná činnost pro starší děti – jak vypadá odlišnost,
- výtvarná činnost – malba s hudbou,
- pohybová hra – tučňáci a jejich komunikace (děti vymýšlejí dle své fantazie, jak se spolu mohou tučňáci dorozumívat),
- hudební činnost – jaký zvuk se ti zdá smutný/veselý – experimentování s hudebními nástroji, ale i různými předměty a využití hry na tělo,
- rozhovory o emocích – brainstorming – kdy jsme smutní,...
- rozvoj jemné motoriky – kresba různých tvarů sněhových vloček do mouky/písku,

- diskuse nad vytvořenými vložkami – Která se ti líbí a proč? Co se ti líbí na ostatních vložkách?
- předmatematická gramotnost – barevné řady – pojmenováváme odlišnost

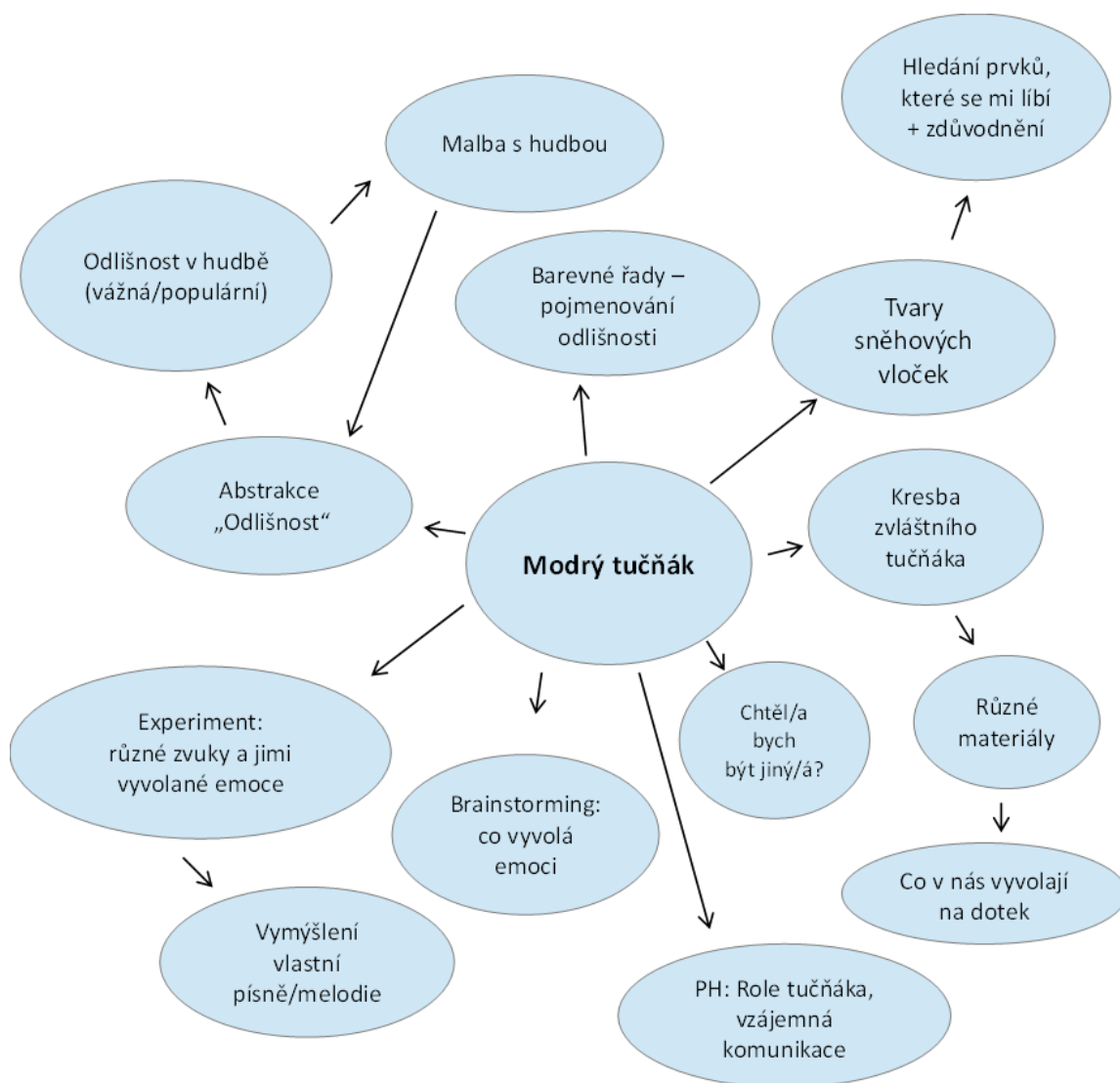
V diskusích je potřeba respektovat roli moderátora a přijímat názory dětí bez jejich dalšího hodnocení. V případě potřeby je možné děti navést ke vzájemnému kontaktu, ale i upozornit na jednotlivé myšlenky. Je potřeba dětem poskytnout dostatek času k samotné formulaci myšlenek. Při výtvarných činnostech budeme následně společně hodnotit, jak se dětem pracovalo, co se jim líbí na práci druhých, umět práci druhých ocenit a všimnout si zajímavého zpracování a nápaditosti. Při pohybových hrách je zase důležité pečlivě nastavit pravidla, aby se všichni cítili příjemně a nikoho nic nebolelo. Po hře s využitím rolí se budeme bavit o tom, jak jsme se v dané roli cítili a proč. V případě potřeby se společně zamyslíme, co by šlo udělat lépe, aby se ve hře cítil dobře každý. U experimentování s hudebními nástroji je rovněž důležité nastavit pravidla, aby nedošlo k jejich poškození. Rizikem zde může být přílišná omezenost možností dětí. U všech činností je důležité dopřát dětem dostatek prostoru k vyzkoušení a ověření vlastních nápadů a poskytnout dostatek materiálu pro podporu fantazie. Zároveň je nutné dbát na bezpečnost, tedy dodržet nastavené hranice.

Vyhodnocení

Nabídka činností musí pružně reagovat na aktuální potřeby dětí a vzniklé situace. Po jednotlivých aktivitách učitelka věnuje čas i zhodnocení dětmi. Průběžně se vrací k původnímu příběhu modrého tučňáka tak, aby docházelo k postupnému objasňování problému. Tímto bude zajištěno další uvažování, které může vést ke změně názoru a k vytvoření nových argumentů. Proto je třeba se znovu k příběhu vrátit ještě před ukončením všech tematicky motivovaných činností. Nabízí se zde možnost opětovného prodiskutování již položených otázek. Sledovat je třeba nejen pokrok co se týče

poznání, ale i oblast hodnotovou a postojovou. Při realizaci je samozřejmě potřeba respektovat koncepci RVP PV a směřovat k požadovaným očekávaným výstupům.

4.3.3 Myšlenková mapa činností k vybrané knize

4.4 Filozofování nad knihami

4.4.1 Modrý tučňák

Text: V krajích daleko na jihu se narodil modrý tučňák.

Diskuse:

Učitelka: Vidíte ho tady na obrázku?

Děti kolektivně: Jo, ten malej! Tam dole! Já ho vidím!

Učitelka: A co je na něm zvláštního?

Amálka: Že není černej.

Učitelka: Že není černý jako ostatní.

Text: Takový modrý tučňák se nevidí každý den. „Jsi ty vůbec tučňák?“ ptali se ho ostatní tučňáci. „Já si myslím, že jsem tučňák,“ odpověděl modrý tučňák.

Diskuse:

Učitelka: To je strašně nepříjemné asi, že jo, jak na něj koukají všichni.

Anička: A zlobí se na něj.

Učitelka: Hm.

Text: Modrý tučňák dělal všechno přesně tak, jako ostatní. Sice nebyl nejlepší ve skoku do vody ani v potápění, ale za to pokaždé chytil tu největší rybu. „Říkal jsem vám, že jsem tučňák,“ povídal modrý tučňák ostatním. „Ale nejsi jako my,“ odpověděli mu ostatní a odešli od něho. A nechali ho tam.

Diskuse:

Amálka: O samotě.

Učitelka: O samotě. Jak mu asi bylo tomu tučňákovi, když ho tam nechali?

Anička: Smutnej.

Učitelka: Smutně.

Text: Modrý tučňák zůstal sám. Dny naplnila prázdnota. Noci však byly plné snů. Jeden sen se mu vracel noc, co noc. Navštěvovala ho v něm krásná bílá velryba. Připlula a odvezla ho s sebou daleko od jeho samoty. Modrý tučňák složil o bílé velrybě ze svého snu písničku.

Diskuse:

Učitelka: Jak by ta písnička mohla znít? Napadá vás něco?

Eliška: Ne.

Amálka: Jako skákal pes.

Laura: O vodě.

Učitelka: O vodě by mohla být ta písnička? Hm. Co ještě mohlo být v té písničce?

Anička: Nebo o pejskovi.

Učitelka: Třeba o pejskovi.

Amálka: A nebo o berušce.

Učitelka: zopakování odpovědi

Natálka: Nebo o tučňákovi.

Učitelka: Anebo o tučňákovi. Ale možná...

Anička: Nebo o kobylce.

Jiřík: O ledu.

Učitelka: O ledu, taky.

Text: Zpíval ji pak každé ráno na břehu oceánu. Jednoho dne uslyšel jeho zpěv jiný malý tučňák. Každý den přišel o kousíček blíž a blíž. (Učitelka: Podívejte.) Aby mohl jeho písničku poslouchat.

Učitelka: Proč myslíte, že šel blíž a blíž ten tučňák?

Amálka: Protože chtěl poslouchat tu písničku.

Učitelka: A proč myslíš?

Amálka: Protože se mu líbila.

Učitelka: zopakování odpovědi

Anička: A on mu říkal, že chce jít pryč.

Učitelka: Že chce jít pryč? Hm.

Text: Jednou došel až k tučňákovi a poprosil ho: „Nauč mě prosím tu písničku.“ A tak modrý tučňák naučil malého tučňáka kousek své písničky. Hráli si spolu a zpívali a stali se z nich nejlepší ...?

Děti: kamarádi.

Učitelka: zopakování odpovědi.

Diskuse:

Učitelka: Tady už vypadá vesele, že jo?

Eliška: Protože má kamaráda.

Text: Jednoho večera řekl modrý tučňák malému černému tučňákovi: „Je na čase začít zpívat novou písničku. Naučím tě ji.“ Nová písnička modrého tučňáka byla tak okouzlující, že si ji přišli poslechnout i ostatní tučňáci. „Tvoje píseň je tak krásná,“ řekli, když modrý tučňák dozpíval. „Naučíš nás ji také?“

Učitelka: Podívejte, oni všichni ty tučňáci chtěli tu písničku...

Děti: Naučit

Text: „Proč ne,“ odpověděl modrý tučňák. „Pojďte blíž a já vás ji naučím.“

Laura: A už tam svítí lávovej měsíc.

Učitelka: Ano, je tam rudý měsíc.

Text: Ale když začali zpívat, znenadání se objevila bílá velryba. „Volal mě někdo?“ ptá se. „Zaslechla jsem píseň, ve které se zpívá o mně, a tak jsem připlula.“

Učitelka: Podívejte, to je velké oko.

Holčička: Jo.

Chlapeček: Wow, ta je velká.

Text: „To jsem byl já, kdo tě volal,“ odpověděl modrý tučňák. „Snil jsem o tobě a přál jsem si, abys připlula a odvezla mě pryč z mé samoty.“

Diskuse:

Učitelka: Proč vlastně chtěl, aby připlula a odvezla ho. Pamatujete si to na začátku toho příběhu, proč chtěl odjet?

Lukášek: Protože byli na něho zlí.

Učitelka: Zopakování odpovědi

Amálka: Jo a nevěřili mu.

Učitelka: Zopakování odpovědi. Protože byl jaký?

Amálka: Modrý

Učitelka: Modrý.

Text: A tak malý tučňák zesmutněl. „Neopouštěj nás!“ řekl. Jsi můj přítel.

Diskuse:

Učitelka: Vidíte to, ten malý tučňák by byl smutný, kdyby odjel.

Lukášek: Jo, byl by sám.

Amálka: Jsou to kamarádi.

Text: „Prosíme, neodcházej.“ přemlouvali ho i ostatní tučňáci. „Mrzí nás, že jsme se k tobě nechovali hezky. Jsi tučňák, jako my.“ Modrý tučňák pohlédl na bílou velrybu a řekl: „Děkuju ti, že jsi pro mě připlula, ale píseň, kterou jsi slyšela je už stará. Teď máme novou písničku a já patřím sem.“

Diskuse:

Učitelka: Co myslíte, proč ta písnička je už stará?

(dlouhá odmlka)

Eliška: Protože jí dlouho zpívali.

Učitelka: Co v ní zpíval v té první písničce, té smutné?

Amálka: Že chce jít jinam, pryč.

Učitelka: A ta už neplatí, proč?

Jiřík: Protože přišla pozdě.

Učitelka: Protože velryba přišla pozdě.

Amálka: Protože už není sám.

Učitelka: zopakování odpovědi

Text: Bílá velryba se usmála, ale neřekla nic. Pomalu se otočila a v tichosti odplula za obzor. Modrý tučňák se obrátil ke svým kamarádům a usmál se. „Zazpíváme si naši novou písničku“ řekl. „Písničku o přátelství.“

Diskuse:

Učitelka: Děti, co je to přátelství?

Jiřík: Jo, já vim. Že spolu budou kamarádi a budou se milovat.

Učitelka: Aha. Ještě někdo by věděl, co to může být přátelství?

Amálka: Že se mají rádi.

Učitelka: zopakování odpovědi

Laura: Že si můžou spolu hrát.

Anička: Že můžou být navždy spolu.

Maty: Že si nemají kecat.

Učitelka: Že si nemají lhát? Máš pravdu, v přátelství by si lidi měli říkat pravdu. Máte někdo přátelství?

Eliška: Já s Jiříkem.

Anička: S Vikinkou.

Natálka: Já s Elinkou.

Učitelka: A jaké to je?

Natálka: Hezké.

Učitelka: A jaké by to bylo, kdybyste neměli přátelství?

Jiřík: Smutný.

Učitelka: A ten tučňák byl na začátku příběhu taky smutný, že jo?

Anička: Protože s ním nechtěli být.

Učitelka: A proč s ním nechtěli být?

Lukášek: Protože byl modrý.

Učitelka: Aha a jaký ještě byl?

Anička: Byl jiný.

Učitelka: A co to znamená být jiný?

Jiřík: Být...být jiný.

Učitelka: A to znamená?

Vojtík: Protože se někde narodil, ale má být tam, kde jsou všichni modrý.

Učitelka: hm

Maty: Kdyby nebyl jinej, kdyby byl jinej, tak třeba ho měli taky rádi.

Učitelka: Byl jiný a oni ho taky měli rádi. Znáte někoho, kdo je jiný?

Anička: Ne

Učitelka: A co třeba černocho?

Jiřík: To je čert!

Učitelka: Myslíš, že to je čert? A když uvidíš třeba Afričana, je jiný?

Lukášek: Jo, všechno je jiný tady.

Natálka: Jo, jsou jiný.

Jiřík: Cikáni jsou úplně černý.

Lukášek: Je tady všechno jiný, barevný.

Učitelka: A proč si myslíte, že jsou jiní?

Natálka: Protože tak jsou.

Učitelka: A kdo ti to říkal?

Natálka: Babička.

Chlapeček: A jiný byly dinosauři.

Eliška: A planety jsou jiný.

Učitelka: A kdybychom byli všichni stejní, bylo by to dobrý?

Lukášek: Ne, to bychom nevěděli, na koho voláme.

Amálka: Ne, to vůbec.

Učitelka: Ale vy jste říkali, že je přece blbý, když je někdo jiný...

Lukášek: Ne, není.

Vojtík: Není

Maty: Kdyby se narodil úplně jinej člověk, tak třeba by byl jeho kamarád.

Učitelka: A co třeba když má někdo brýle, je jiný?

Maty: Má jiný brejle.

Jiřík: Může si je poplést, když má stejné.

Vojtík: Já vidím letadlo.

Učitelka: Je Emička jiná, když má brýle?

Eliška: Jo.

Jiřík: Ne.

Lukášek: Ale my jí máme rádi.

Učitelka: Máme jí rádi a o tom to je, o tom přátelství, že jo?

Anička: Jo.

Učitelka: Je přeci jedno, jestli je někdo trochu jiný.

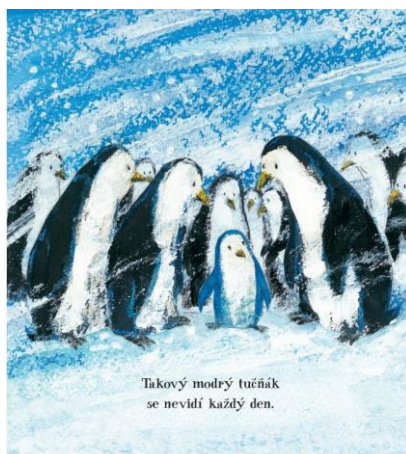
Maty: Jo, kdyby měl něco zlomenýho, tak by to bylo smutný.

Elinka: Já jsem měla zlomenou ruku.

Anička: Ale stejně jsme spolu kamarádili.

Jiřík: A musíme mít všichni jiný brejle, kdybychom měli všichni stejný, tak bychom si je popletli.

Amálka: A Hanka má taky brýle, ale stejně s ní kamarádíme.

Obrázek 3 - ukázka z knihy Modrý tučňák

Obrázek 4 - ukázka z knihy Modrý tučňák

4.4.2 Nejkrásnější místo na světě

Diskuse:

Učitelka: Kde je tvoje nejkrásnější místo na světě?

Laura: Jedno doma a druhý na fotbalovém hřišti.

Vojtík: V Itálii

Natálka: Moje taky v Itálii

Lukášek: Emm, u moře.

Šimonek: Doma.

Jiřík: Já mám jedno tady a jedno na hřišti. Mám to rád tady ve školce.

Verča: Doma v posteli.

Učitelka: Proč zrovna doma?

Verča: Nebo u babi.

Anička: Doma a ve školce.

Eliška: U moře.

Lilinka: Ve školce.

Viky: V druhý školce

Učitelka: Vy jste teď vyjmenovali spoustu krásných míst, ale líbilo by se vám, kdybyste na tom vašem místě byli sami?

Amálka: Ne

Jiřík: Ne

Lukášek: Ne

Učitelka: Koho byste tam chtěli mít?

Natálka: Svýho bráchu. A Lily.

Anička: Lindičku a babi s dědou.

Amálka: Maminu.

Lukášek: Tátu, maminu a ségru.

Jaroušek: Celou rodinu.

Laura: Filipa a Leonu, ta chodí do školy.

Anička: Celou rodinu.

Matýsek: Celou rodinu.

Elinka: Maminku, a ještě přijde Ježíšek a přinese dárečky.

Viky: Já bych tam chtěla být s tatínkem a s maminkou.

Ondrášek: Nevím.

Vojtík: S Ondráškem, Lukym a Šímou.

Učitelka: Zajímalo by ještě někoho něco o tom nejkrásnějším místě?

Natálka: Mě by zajímalo, jaké je to tvoje?

Učitelka: Jaké je moje? Moje nejkrásnější místo na světě je kdekoli, kde budu s těma, co mám nejradši. A to jste vy a moje rodina.

Učitelka: A kdo ví, o čem je ta knížka?

Amálka: O medvědovi.

Anička: O králíčkovi.

Amálka: A o kachničce.

Jiřík: A o kytičkách.

Eliška: A o čem ještě.

Lukášek: A o sovičce.

Anička: A ještě kočička.

Učitelka: Víte, jak se ta knížka jmenuje?

Anička: Nejkrásnější místo na světě.

Učitelka: A kdo tu knížku napsal? (Včera jsme ji prohlíželi).

Amálka: Petr Horáček.

Učitelka: Tak si jdeme přečíst.

Text: Zajíc a jeho dva kamarádi seděli v trávě na kopci. Dívali se dolů na svou louku. Byla tak krásná. „Co myslíte,“ zeptal se zajíc, „je tohle nejkrásnější místo na světě?“ No samozřejmě, že je, odpověděli králíci. Tady si přeci hrajeme na honěnou.“ „Ale na honěnou se dá hrát všude“ namítl zajíc. Králíci ho už ale neslyšeli. Právě se rozběhli po louce. „Co myslíte, zeptal se zajíc ostatních přátel, je naše louka nejkrásnější místo na světě?“

Diskuse:

Učitelka: Co myslíte, co mu řekli?

Lukášek: Jo, je.

Amálka: Jo.

Text: „No určitě“ odpověděl medvěd. „A proč?“ zeptal se zajíc. „No přece kvůli včelám. Kde jsou včely, tam je i med. Já mám rád med a stejně tak rád se o něj s tebou dělím.“ „No to ano, ale včely a med jsou přeci všude.“ řekl zajíc. Zajíc uviděl ptáky a zeptal se „Co si myslíte vy? Je naše louka nejkrásnější místo na světě?“ „Je“ odpověděli ptáčci. „No ale jak to víte?“ ptal se zajíc. „No, je obklopena vysokými stromy“ říkají ptáci. „Rádi ti z té výšky zpíváme.“ „No, ale stromy jsou přeci všude“ řekl zajíc a vydal se dál za kachnou. „Tohle je zcela určitě nejkrásnější místo na světě“ řekla kachna. „No ale proč?“ zeptal se zajíc. „Ráda tady plavu v potoce“ odpověděla kachna. „No ale potok

přeci může být úplně kdekoliv“ namítl zase zajíc. Zajíc stále hledal odpověď na svou otázku a navštívil sovu. „Myslíš, že naše louka je to nejkrásnější místo na světě?“ Sova ale na otázku neodpověděla. Místo toho řekla: „Myslím, že už ses ptal nás všech. Možná by ses měl vydat do světa na svou otázku si najít odpověď sám.“ Druhý den ráno se tedy zajíc vydal do světa, aby našel to nejkrásnější místo na světě. Za nedlouho prošel po poli, až došel do překrásného sadu. „Tady by se králíkům běhalo, určitě by se jim tady líbilo, možná, že tohle je to nejkrásnější místo na světě“ přemýšlel zajíc. Pak zajíc objevil nádherné zurčící řeky a vodopády. „Tady by se určitě líbilo kachně, tohle by mohlo být nejkrásnější místo pro ni“ pomyslel si zajíc.

Diskuse:

Učitelka: Děti vidíte něco zajímavého na tom obrázku?

Viky: Moře.

Jaroušek: Zajímavý kytičky.

Matýsek: Vodopád.

Učitelka: A kdo tam ještě je?

Laura: Zajíc.

Učitelka: A co tam dělá, je tam někdo s ním?

Amálka: Je tam sám.

Učitelka: Myslíte, že je smutný, když je tam tak sám?

Amálka: Ne, protože on objevuje krásná místa a z nich je vždycky šťastný.

Učitelka: Z nich je vždycky šťastný, jo? Uvidíme.

Text: Zajíc vylezl na vysokou horu. „Takový klid a ta výška. Tady by se ptáčkům určitě líbilo“ řekl si zajíc. „Možná tady je to nejkrásnější místo na světě.“ Nakonec zajíc došel až k moři. „Slunce je jak velká sklenice medu,“ pomyslel si zajíc, „medvědovi by se tu určitě líbilo, tohle bude určitě to nejkrásnější místo na světě.“ Ale asi nebylo, protože hledal pořád dál. Zajíc už prošel celý svět a když došel do pouště, ležel na zádech a hleděl na hvězdnou oblohu. Vzpomněl si na sovu a na všechny krásná místa, která navštívil. Z ničeho nic se cítil sám a najednou znal odpověď na svou otázku. Vyskočil,

rozběhl se pouští utíkal přes kopce, přes hory, utíkal po poli, proběhl lesy a běžel celou cestu až domů. Protože to nejkrásnější místo na světě je domov. Tam, kde jsou tví kamarádi.

Diskuse:

Učitelka: Tak a teď se zeptám, co je pro tebe to nejkrásnější místo na světě?

Natálka: Itálie.

Učitelka: A proč zrovna Itálie?

Natálka: Protože tam nemusíš nic dělat a jenom ležet na pláži.

Učitelka: Aha.

Anička: Na pláži.

Jaroušek: U moře.

Učitelka: Jé, teď všichni budeme mít nejkrásnější místo u moře.

Laura: Já ne, moje je v parku.

Amálka: Moje ve školce.

Učitelka: A proč zrovna ve školce?

Amálka: Protože tam si můžeš hrát.

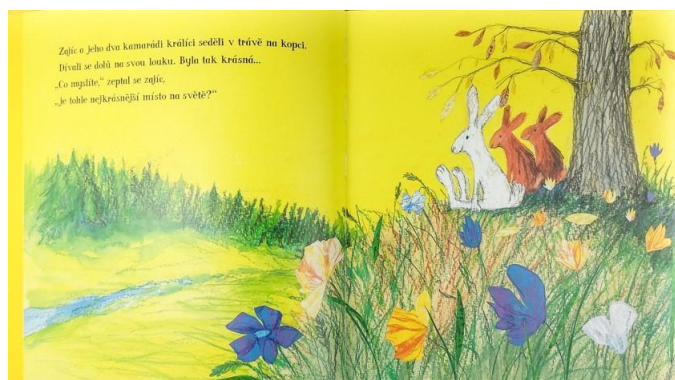
Učitelka: A jsi ráda ve školce sama, nebo s kamarádem?

Amálka: S kamarádem.

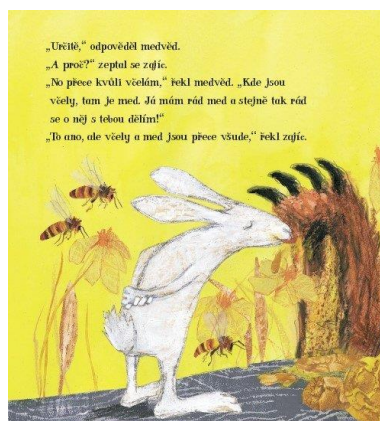
Učitelka: Kde je ještě tvoje nejkrásnější místo na světě?

Hanka: Ve školce a doma, kde mám maminku a tatínka.

Deny: Doma.

Obrázek 5 - ukázka z knihy Nejkrásnější místo na světě

Obrázek 6 - ukázka z knihy Nejkrásnější místo na světě

Obrázek 7 - ukázka z knihy Nejkrásnější místo na světě

4.4.3 Husa Líza

Diskuse:

Učitelka: O čem myslíte, že to bude?

Natálka: O huse.

Učitelka: A co myslíte, že ta husa vyvede?

Lukášek: Strašení.

Učitelka: Myslíte, že bude v té pohádce strašit. Hm.

Natálka: Problémy.

Učitelka: Bude dělat problémy? A Jaké myslíš, že bude dělat problémy?

Natálka: Bude křičet.

Jiřík: Že budou, že bude na ně bafat.

Učitelka: A koukněte, já vám teď tu knížku otočím a co vidíte?

Deny: Husu a strašidlo.

Jaroušek: Husu a netopýra.

Učitelka: A co dělají?

Amálka: Věší se.

Anička: Vzhůru nohama.

Lukášek: Věší se na strom.

Učitelka: A proč myslíte, že se věší jako ten netopýr?

Amálka: Protože chce ze sebe udělat netopýra.

Učitelka: Aha ona asi bude chtít být netopýr. Tak si ji jdeme přečíst.

Text: Jednoho dne se Husa Líza rozhlédla kolem sebe. Byla úplně stejná jako ostatní husy.

Diskuse:

Učitelka: Je stejná?

Jiřík: Jo

Eliška: Jo, je.

Učitelka: A když jsme si četli o tučňákovi, ten byl zase ...

Amálka: Jiný.

Natálka: Byl modřej.

Učitelka: Myslíte, že tu husu Lízu najdeme, která by to mohla být?

Amálka: Ta, která má kolem sebe hodně místa.

Učitelka: Myslíš tahle?

Viky: A nebo tahle. To je ale nuda, když jsou úplně stejný

Lukášek: Jo, to je nuda, protože se nepoznají, když na sebe chtějí mluvit a nepoznají jméno

Text: Já bych chtěla být jiná, pomyslela si Líza. Kdybych byla netopýr, mohla bych se pověsit hlavou dolů a plácet křídly. Kdybych byla tukan, mohla bych hlasitě klapat zobákem. Kdybych byla tučňák, mohla bych se klouzat.

Eliška: Jo, ale to by zase nepoznala, to by zase nevěděla, jak se klouzá.

Text: Kdybych byla žirafa, mohla bych se natáhnout hodně vysoko. Kdybych byla slon, mohla bych cákat a cákat. Kdybych byla klokan, mohla bych skákat, skákat a skákat. Kdybych byla pštros, mohla bych běžet opravdu rychle. Kdybych byla tuleň, mohla bych plavat pod vodou. Kdybych byla lev, mohla bych řvát a řvát. Ugagaga zařvala Líza. Ale lev si toho vůbec nevšiml, a tak to Líza zkusila znova. Ugagaga. Ale to nebyl dobrý nápad. Ještě jednou zařvala Ugagaga. A lev spí.

Diskuse:

Učitelka: Proč to nebyl dobrý nápad, co se mohlo stát?

Jiřík: Sníst jí.

Učitelka: Ona ho asi vzbudila.

Text: Tentokrát si toho lev všiml a vůbec se mu to nelíbilo. Husa Líza křičela, natahovala krk a plavala pod vodou, skákala, cákala, klouzala se, pleskala křídly a utíkala, jak nejrychleji mohla.

Diskuse:

Učitelka: Podívejte, připomíná vám to něco?

Amálka: Jo, žirafu.

Jiřík: Plavala jako tuleň.

Maty: Skákala jako klokan.

Jiřík: Jo, byl tam klokan.

Viky: Skákala jako žába.

Natálka: Cákala jako slon.

Amálka: A klouzala se jako tučňák.

Eliška: A utíkala jako pštros.

Text: Dokud nebyla mezi svými. Právě včas.

Diskuse:

Učitelka: Co se mohlo stát?

Amálka: Zobaly ho.

Učitelka: A co mohl udělat lev? Kdo má větší sílu?

Deny: Lev.

Učitelka: A co se mohlo stát?

Deny: Nevím.

Eliška: Všechny ho pozobaly.

Text: Někdy je asi lepší být stejná jako ostatní, pomyslela si husa Líza, ale zase ne napořád. Ugagaga.

Diskuse:

Učitelka: Co je lepší, být jiný anebo stejný?

Lukášek: Stejný, protože kamarádi by nepoznali, jestli je to někdo nový.

Natálka: Oni nechtěli tučňáka mezi sebe.

Amálka: Ale pak jeden přišel a chtěli spolu zpívat.

Učitelka: A co to tedy je být jiný, než ostatní?

Maty: Měl jinou barvu.

Učitelka: Tak co je lepší být stejný nebo jiný?

Viky: Stejný.

Obrázek 8 - ukázka z knihy Husa Líza

Obrázek 9 - ukázka z knihy Husa Líza

Obrázek 10 - ukázka z knihy Husa Líza

4.5 Náměty dalších činností

Obrázek 11 – výtvarná činnost, tučňáci

Děti dostaly k dispozici postavičku tučňáka. Úkolem bylo jeho dobarvení, jak by mohl vypadat jiný tučňák. Zároveň měly děti na podkladový papír tučňákovi vytvořit prostředí, kde žije. Děti s hodně držely motivu modrého tučňáka, několik dětí mu dokonce vytvořilo i kamaráda, aby mu nebylo smutno.

Obrázek 12 – pohybová hra na tučňáky

S dětmi jsme si dále zkusili na tučňáky zahrát. Protože bydlí tam, kde je led, pohybovali jsme se pouze po ledových krách. Zároveň se spolu děti domlouvaly řečí tučňáků dle vlastní fantazie.

Obrázek 13 – řada tučňáků

Jako další aktivitu děti skládaly z tučňáků řadu. Zde byla dětem položena opět otázka, v čem se jednotliví tučňáci liší a proč. Liší se tedy skutečně?

Obrázek 14 – variace sněhových vloček

Při této aktivitě děti nejprve počítaly, přiřazovaly odpovídající počet „ledových“ kostiček. Následně jsme si povídali o tom, že každá vločka je jiná, má různý tvar, děti pak zkoušely do podkladu z mouky kreslit vločky dle fantazie.

Obrázek 15 – kostičky

Obrázek 16 – výtvarná činnost – Husa Líza

Obrázek 17 – výtvarná činnost – Nejkrásnější místo na světě

Po přečtení příběhu Nejkrásnější místo na světě děti dostaly za úkol toto místo nakreslit. Následně jsme si společně všechny obrázky prohlédli, diskutovali jsme, co se nám na obrázku líbí a proč.

4.6 Zájem dětí o zvolené knihy

Cílem metodické přípravy bylo seznámit děti s tvorbou Petra Horáčka, představit jim jeho knihy, seznámit je alespoň s vybranými příběhy z tří daných knih. Dalším úkolem bylo přiblížit dětem danou problematiku, získat jejich názor na danou věc, probudit v dětech zájem o tyto i podobné knihy určené dětem k poučení i k zábavě. Na základě toho měla také být zkoumána zpětná vazba, tj. zda se vybrané knihy dětem líbily, zda se líbily příběhy, ilustrace, jaké je jejich poučení z těchto dvou příběhů apod.

Při práci s knihami autora Petra Horáčka byly děti velmi zaujaty ilustracemi, poutavě je sledovaly a během čtení měly samy potřebu je okomentovat. Všímal si i detailů (např. lávový měsíc). Knihy měly děti k dispozici v průběhu celého dne, mohly si je samy prohlížet od rána, před samotným povídáním nad nimi, také následně po společném filozofování. Během volného prohlížení knih společně debatovaly, popisovaly obrázky a říkaly si, co je jim líbí. Některé starší děti si dokonce samy při volné hře následně kreslily postavičky z příběhů.

V samotném kroužku při společné četbě a debatování byly děti zpočátku méně aktivní. Zapojovaly se více holčičky a celkově pracovalo spíše méně dětí. Postupně se však podařilo do diskusí zapojit i další děti, i když stále ne v takové míře, jakou si autorka představovala. Nejvíce se podařilo rozvinout fantazii v otázce na námět tučňákovi písničky a o jejich oblíbeném místě, tehdy se děti společně rozhovořily nejvíce. Během prvního příběhu si děti vzájemně naslouchaly, ale nebyla zaznamenána žádná zpětná reakce na názory ostatních. V dalších dvou případech byla mezi dětmi občas zaznamenána drobná interakce v podobě souhlasu s názorem kamaráda, případně rozvinutí jeho myšlenky (např. To je ale nuda, když jsou úplně stejný. A další reakce: Jo, to je nuda, protože se nepoznají, když na sebe chtějí mluvit a nepoznají jméno.). Žádné z dětí však nevyslovalo jiný názor, a tak během diskusí nebyla přítomna konfrontace myšlenek.

Co se týče moderování diskusí, bylo nutné dbát na nepodsouvání správné odpovědi, zároveň se také vyhnout očekávání jediné správné odpovědi. Těžké bylo vyčkat a poskytnout dětem dostatečně dlouhou dobu mlčení pro formulaci vlastních

myšlenek. Dařilo se dětské odpovědi přijímat, nehodnotit. Ve třídě se podařilo vytvořit příjemnou, přátelskou atmosféru, děti se neodsuzovaly za své nápady, a tím se nakonec podařilo zapojit i mladší a méně hovorné děti.

Při realizaci filozofování nad knihami byl pozorován pokrok mezi jednotlivými příběhy. Původně bylo zamýšleno sledovat pouze příběh Modrého tučňáka a Husy Lízy, avšak v průběhu realizace byly tyto dva příběhy doplněny ještě o příběh Nejkrásnější místo na světě, aby mohl být lépe pozorován a potvrzen trend zlepšení reakcí. Na dětech bylo poznat, že cítí určitou jistotu, vědí, co mohou od činnosti očekávat, a tak byly diskuse postupně bohatší. S dalšími příběhy by zlepšení bylo určitě více patrné. Mým záměrem je pokračovat stejným způsobem s dalšími knihami Petra Horáčka i jiných autorů.

5 Diskuze

Výzkum proběhl ve státní jednotřídní mateřské škole s dětmi smíšeného věku. Filozofování se zúčastnil vždy celý kolektiv. Z důvodu vyšší nemocnosti se jednalo o 12 dětí, z toho 9 do pěti let a 3 předškolní děti. Jedná se o malý výzkumný vzorek a veškeré zjištěné závěry proto nelze zobecnit.

Diskuze byly vedeny v klidném prostoru tělocvičny, který je oddělený od dalších částí budovy dveřmi, aby během činnosti dětem nebyla rušena pozornost dalším personálem. Zároveň se jedná o místo, kde jsou děti běžně zvyklé usedat při řízené činnosti. Tím byla zajištěna snaha o navození pocitu jistoty a bezpečí. Naplnění této potřeby je nezbytné pro další učení a nabytí pocitu sounáležitosti s ostatními, což je pro filozofování žádoucí. Filozofování s dětmi výhradně předškolního věku se věnovala například ve své práci i Michaela Ševčíková (2016), která zde rovněž poukázala na význam vhodného prostředí a jeho vliv na schopnost koncentrace dětí.

K filozofování nad příběhy patří strategie usuzování. Koželuhová (2022) zmiňuje, je vhodné začínat s usuzováním za pomoci obrázků, což bylo splněno díky využití Bilderbuchů. Ševčíková (2016) ve své práci ověřila, že děti na knihách zaujme hlavně barevnost ilustrací i použitý materiál jako např. lesklý povrch. S tímto názorem se ztotožňuji, poutavé Horáčkovy ilustrace dělaly knihu v očích dětí jistě atraktivnější. Koželuhová (2022) říká, že usuzovat lze až s dětmi kolem pěti let, neboť teprve tehdy jsou schopny zohlednit veškeré své zkušenosti, znalosti a získané informace. Vzájemné vztahy mají potřebu chápat už ale děti kolem tří let. Tento fakt vysvětluje jednu z příčin, proč se do diskusí zapojili ve větší míře předškoláci. Skutečnost je ovlivněna i tím, že mladším dětem předškolního věku dle Vágnerové (2012) schází abstraktní myšlení a že předškolní děti nedokáží na situaci nazírat z různých úhlů pohledu, přijmout názor druhých. Tím se dá vysvětlit, proč jsem ve společných diskusích nezaznamenala hlubší vzájemné interakce dětí. Předškoláci dle Vágnerové (2012) při komunikaci s mladšími dětmi zohledňují schopnosti komunikačního partnera

a užívají kratších vět, což odpovídá pozorovanému jevu krátkých výpovědí. Jistě by stálo za to vyzkoušet, jak by probíhala diskuse výhradně v kolektivu předškoláků. Lucie Dieng (2018), která ve své práci pracovala rovněž s heterogenní skupinou dětí, ale k filozofování nevyužívala výhradně Bilderbuchy, se rovněž potýkala s rozdílnými vyjadřovacími schopnostmi dětí a nedostatečnou slovní zásobou. Při filozofování pozorovala stejně jako já různé typy účastníků, kdy někteří upřednostňovali spíše naslouchání a jiní se zase chtěli vyjadřovat kontinuálně ke všemu. Ševčíková (2016) zmiňuje přínos práce s hlasem během předčítání. Jsem si vědoma, že v tomto ohledu bych se mohla ještě zlepšit.

V roli moderátora diskuze bylo náročné odhadovat správně potřebnou míru času pro formulování myšlenek dětí, a zároveň neočekávat od dětí jedinou správnou odpověď. Souhlasím se Ševčíkovou (2016), že není snadné naučit se ovládat metodu filozofování s dětmi správně, být pouze průvodcem a nabídnout tak dětem dostatek prostoru k utvoření a sdělení svých nápadů a názorů. Dle výzkumů často učitelé vyčkávají na odpověď jen jednu sekundu. Dle Fishera (2004) vede navýšení času na tři vteřiny k tvořivějším odpovědím. Díky audiozáznamu jsem si mohla ověřit, že ve většině případů jsem tento limit dodržela. Autor zde ale neuvádí věk, pro který tento údaj platí. Domnívám se, že zejména mladší děti by potřebovaly času ještě více. Při filozofování jsem se také potýkala s vhodnou formulací otázek. Velkou oporou pro mě bylo jejich předběžné promyšlení a zaznamenání, avšak při činnosti je důležitá také určitá míra improvizace. S tímto problémem se setkala i Dieng (2018).

Dětské odpovědi se mi dařilo akceptovat bez jejich dalšího hodnocení. K podpoře myšlení a mluvení a vyjádření názorů mohou dle Fishera (2004) povzbuzovat tři strategie. První z nich je odmlčení, druhé vybízení a sondování a třetím způsobem je chválení ve smyslu ocenění zajímavé myšlenky. Nejvíce se mi osvědčila varianta sondujících otázek (Proč si to myslíš...?), aktivní naslouchání a ocenění odpovědí. V dalším vedení diskusí bych však měla více zapracovat na využívání příležitosti ze strany učitele ke konfrontaci dětí a k propojování jejich myšlenek.

Zajímavé by jistě bylo pokračovat ve sledování pokroků při využití dalších knih, a to i od jiných autorů, nebo si srovnat reakce dětí při práci s knihami s odlišným typem ilustrací.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala tématem filozofování s dětmi nad knihami Petra Horáčka. Filozofování s dětmi se jeví jako užitečný nástroj rozvoje kritického myšlení, které je v dalším životě velmi důležité. Je vhodné ho ovládat, a to především v dnešní době, která je přeplněna jak informacemi, tak bohužel i mnoha dezinformacemi.

Tři kapitoly byly věnovány teoretické části práce. Byla zde zpracována tematika filozofování pro děti s navazujícími tématy (práce s otázkami, metody a techniky), rovněž byla nastíněna současná situace literatury pro děti a konkrétní literární žánr Bilderbuch, který byl využit během výzkumu. V neposlední řadě se práce věnovala Petru Horáčkovi, a to včetně jeho životopisu a literární tvorby. Některé informace pro tuto kapitolu práce se mi podařilo získat i prostřednictvím rozhovoru se samotným Petrem Horáčkem. Kontaktovala jsem ho a domluvili jsme si osobní setkání v Praze během akce literárního festivalu – Svět Knihy. Byl moc potěšen mým zájmem, kterým jsou jeho knihy a jejich využití k filozofování s dětmi.

V praktické části byla užita kvalitativní metoda výzkumu. Byla vypracována příprava z hlediska zamyšlení se nad knihami Petra Horáčka v rámci filozofování s dětmi. Filozofovalo se o jeho příbězích i postavičkách. Součástí práce je také krátká diskuse s dětmi o daném tématu a její následná analýza.

Před samotným čtením a zahájením debaty bylo potřeba připomenout si nastavené pravidlo o tom, že mluví vždy jen jeden, abychom se slyšeli a dobře si rozuměli. Zpočátku měly děti tendence na otázku odpovědět hromadně, avšak tento problém velmi rychle pominul a děti si vzájemně velmi hezky naslouchaly. Nejprve děti reagovaly spíše izolovaně, postupně se však dařilo navazovat drobné vzájemné interakce a rozvoj myšlenky, kterou vyslovil jejich kamarád. Během diskuzí se však nepodařilo zaznamenat žádnou konfrontaci odlišných názorů, která by vedla k hlubšímu zamyšlení a ke společnému hledání možného řešení. Dvakrát byl zaznamenán odklon od tématu, přičemž jednou to bylo zapříčiněno vlivem prostředí,

konkrétně dějem za oknem (letadlo), avšak tato skutečnost nemohla být předem ošetřena.

Do diskusí se zapojily více dívky než chlapci. Druhým kritériem, které ovlivnilo četnost zapojení do debat, byl věk dětí. Předškolní děti byly schopny formulovat své myšlenky častěji a užívaly pro to delší formulace. Tento výsledek není překvapivý, příčiny jsou objasněny v diskuzi. Postupně se dařilo do diskusí zapojovat více dětí a lze očekávat, že by byl s dalšími příběhy a se zkušenostmi zaznamenán ještě další pokrok.

V práci se podařilo potvrdit, že Bilderbuchy Petra Horáčka jsou dobrým materiálem pro práci v dětském kolektivu, ale i pro rozvoj kolektivu. Nejen z vyslovených názorů a reakcí dětí, ale i z pozorování lze říci, že zvolené knihy děti zaujaly a umožnily jim seznámit se s problematikou, s níž se aktuálně setkávají. Ve třídě se podařilo vytvořit příjemnou atmosféru, děti si vzájemně velmi hezky naslouchaly. Postupně se je dařilo lépe zapojovat do diskusí a lze očekávat, že dalším pokračováním v této činnosti by byl pokrok ještě zatelnější. Jak vyplývá i z informací a poznatků v rámci rešerše dostupné literatury, knihy Petra Horáčka si získaly zájem dětí. Jsou poutavé, poučné, zábavné. Děti se jejich prostřednictvím mohou přenést do pohádkového světa, do příběhu se zábavnými postavkami (zejména zvířátky), a zamyslet se nad příběhem, který tyto postavičky prožívají. Rovněž si dokážou vytvářet vlastní názory a postoje k dané situaci i problematice.

Cílem práce bylo ověřit možnost využití knih autora Petra Horáčka pro filozofování s dětmi. Tento cíl se dle mého názoru podařilo naplnit. Knihy Petra Horáčka i nadále považuji za vhodné pro filozofování s dětmi a ráda s nimi budu obdobným způsobem pracovat i v budoucnu. Budu velmi ráda, pokud se moje práce stane inspirací pro některou kolegyni či kolegu v mateřské škole.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BAUMAN, Petr. Filozofický dialog jako cesta k prevenci násilí: teorie a metodika, aktivity pro rozvoj myšlení. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Centrum filozofie pro děti, 2013. ISBN 978-80-7394-412-4.

ČEŇKOVÁ, Jana. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

FISHER, Robert. Učíme děti myslet a učit se: praktický průvodce strategiemi vyučování. Vydání druhé. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-966-6.

HOLLSTEIN, Gudrun a Marion SONNENMOSER. Werkstatt Bilderbuch: Allgemeine Grundlagen, Vorschläge und Materialien für den Unterricht in der Grundschule. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren GmbH, 2022. ISBN 978-3-8340-0084-2.

HORÁČEK, Petr. *Jak myška snědla měsíc*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1558-5.

HORÁČEK, Petr. *Kamarád pro medvěda: od jedné do deseti*. Vydání druhé. V Praze: Albatros, 2022. ISBN 978-800-0065-236.

HORÁČEK, Petr. *Kdopak tu spí? od jedné do deseti*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1918-7.

HORÁČEK, Petr. *Papuchalk Petr*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0361-2.

HORÁČEK, Petr. *Do pelíšku: od jedné do deseti*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1786-2.

HORÁČEK, Petr. *Husa Líza: od jedné do deseti*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1294-2.

HORÁČEK, Petr. *Nenažraná koza: od jedné do deseti*. 2. vydání. V Praze: Albatros, 2022. ISBN 978-800-0066-479.

HORÁČEK, Petr. *Nejkrásnější místo na světě*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1650-6.

HORÁČEK, Petr. *Encyklopedie listnatých stromů a keřů*. 2. vydání. V Brně: CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2462-8.

HORÁČEK, Petr. *Zvířecí počítání: od jedné do deseti*. V Praze: Albatros, 2020. ISBN 978-800-0059-938.

HORÁČEK, Petr. *Slon: od jedné do deseti*. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1804-3.

HORÁČEK, Petr a kol. *Křesťanská konference 2013 – Společně*, ZivotViry. Audiokniha, 2020.

HORÁČEK, Petr. *Modrý tučňák: od jedné do deseti*. 2. vydání. V Praze: Albatros, 2022. ISBN 978-800-0066-172.

HORÁČEK, Petr. *O myšce, která se nebála: od jedné do deseti*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1469-4.

HORÁČEK, Petr. *Husa Líza a vánoční hvězda: od jedné do deseti*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1776-3.

KOŽELUHOVÁ, Eva. *Čtenářské strategie u předškolních dětí a nečtenářů*. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1858-6.

LIPMAN, Matthew. *Philosophy in the classroom*. Temple University Press, 1980. ISBN 0-87722-177-4.

SAPÍK, Miroslav. *Filosofie: (kapitoly z filosofie, dějin filosofie a antropologie)*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-808-6723-334.

SASSEVILLE, Michelle a Mathieu GAGNON. *Pozorujeme filozofování s dětmi*. TF JU České Budějovice, 2011. ISBN 978-80-7394.

SHARP, Ann Margaret. *Nemocnice pro panenky: (kapitoly z filosofie, dějin filosofie a antropologie)*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, Centrum filozofie pro děti, 2010. Filozofie pro děti. ISBN 978-80-7394-249-6.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

SOKOL, Jan. *Malá filosofie člověka: a Slovník filosofických pojmů*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-056-5.

SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2007. ISBN: 80-86307-39-5.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2478-5.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

ZOLLER MORF, Eva. *Filozofická cesta: s dětmi na výzkumné cestě za radostí a smyslem života*. [České Budějovice]: Jihočeská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7394-213-7.

ZOLLER MORF, Eva. *Učíme děti ptát se a přemýšlet: metody a aktivity k rozvoji myšlení i kultivaci osobnosti dětí*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0096-3.

Seznam internetových zdrojů

Ceskatelevize.cz, Petr Horáček, 2023. [online]. [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/petr-horacek-1/>

DIENG, Lucie. Filozofie pro děti v mateřské škole. Č. Budějovice, 2018. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta. [online]; [cit. 2023-6-26]. Dostupné z: https://theses.cz/id/o4ubwe/Dieng_BP.pdf

DYMÁČKOVÁ, Lucie. BILDERBUCH – obrázková kniha nejen pro děti. Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství [online]. 2015, roč. 1, č. 1. ISSN 2336727X [cit. 2023-03-07].

Filozofie pro děti: Centrum filozofie pro děti. *Filozofie pro děti: Portál Filozofie pro děti* [online]. Copyright © 2023 Projekt [cit. 07.06.2023]. Dostupné z: <http://www.p4c.cz/index.php?s=o-projektu>

HORVÁTHOVÁ, Tereza. Interview. In: Český rozhlas, Vltava. 10. října 2012 [online]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/festival-malych-nakladatelstvi-tabook-5093337>

Hrackolka.cz, Kniha myšky od Petra Horáčka, 2023. [online]. [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.hrackolka.cz/news/kniha-mysky-od-petra-horacka>

Literatura pro děti a mládež | ČTENÁŘŮV SYmpatický RÁDce. ČTENÁŘŮV SYmpatický RÁDce | ČTENÁŘŮV SYmpatický RÁDce [online]. Copyright © 2009 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.ctesyrad.cz/nejctivejsi/literatura-pro-deti-mladez>

O nás | Baobab. Baobab Books – české ilustrované knihy pro děti | Baobab [online]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/o-nas>

O Meandru – Nakladatelství Meander. Meander – Nakladatelství knih pro děti – Nakladatelství Meander [online]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/o-meanderu/>

Program.rozhlas.cz, Eva Ocisková, Petr Horáček: O příběhu přemýšlím v obrázcích [online]. Eva Ocisková, 2020 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://program.rozhlas.cz/petr-horacek-o-pribehu-premyslim-v-obrazcich-8357858>

Progresivní a umělecká – současná česká literatura pro děti a mládež – Literatura pro děti a mládež – Goethe-Institut Česko [online]. Copyright © 2023 Goethe [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/anf/21549281.html>

ŠEVČÍKOVÁ, Michaela. Filozofie pro děti s myšlenkou. Č. Budějovice, 2016. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta. [online]; [cit. 2023-6-26]. Dostupné z: https://dspace.jcu.cz/bitstream/handle/123456789/32798/Filozofie_pro_deti_s_myslenkou_-_Sevcikova_Michaela.pdf?sequence=1

Seznam příloh

Příloha 1 – Zpracované přípravy pro filozofování s dětmi

Příloha 2 – Fotografie Petra Horáčka z osobního setkání s autorkou práce

Seznam obrázků

Obrázek 1 – obálka knihy Husa Líza, autor: Petr Horáček

Obrázek 2 – obálka knihy Modrý tučňák, autor Petr Horáček

Obrázek 3 - ukázka z knihy Modrý tučňák

Obrázek 4 - ukázka z knihy Modrý tučňák

Obrázek 5 - ukázka z knihy Nejkrásnější místo na světě

Obrázek 6 - ukázka z knihy Nejkrásnější místo na světě

Obrázek 7 - ukázka z knihy Nejkrásnější místo na světě

Obrázek 8 - ukázka z knihy Husa Líza

Obrázek 9 - ukázka z knihy Husa Líza

Obrázek 10 - ukázka z knihy Husa Líza

Obrázek 11 – výtvarná činnost, tučňáci

Obrázek 12 – pohybová hra na tučňáky

Obrázek 13 – řada tučňáků

Obrázek 14 – variace sněhových vloček

Obrázek 15 – kostičky

Obrázek 16 – výtvarná činnost – Husa Líza

Obrázek 17 – výtvarná činnost – Nejkrásnější místo na světě

Obrázek 18 – Petr Horáček se svou knihou Dlouhá cesta

Obrázek 19 – Petr Horáček podepisuje autorce práce knihu

Obrázek 20 – Petr Horáček společně s autorkou této práce

Příloha 1 – Zpracované přípravy pro filozofování s dětmi

Příprava: Filozofování nad knihami pro děti

- Cílová skupina: Děti ve věku 4-6 let

Cíle:

- Podpořit rozvoj kritického myšlení u dětí.
- Rozvíjet schopnost dělat si vlastní názor a zdůvodňovat ho.
- Podpořit rozvoj komunikačních schopností dětí
- Podpořit schopnost dětí přemýšlet o hodnotách a etických otázkách.
- Podpořit zájem o literaturu.
- Podpořit komunikaci mezi dětmi a rozvíjet sociální dovednosti.

Postup:

1. Výběr knihy:

- Knihu vybrat s ohledem na věk dětí a jejich zájmy.
- Ideální jsou knihy s námětem, který podněcuje k filozofování a diskuzi (např. příběhy o spravedlnosti, morálce, lásce, svobodě atd.).

2. Čtení knihy:

- Rozdělit knihu na menší úseky, které dětem budeme číst postupně v rámci několika týdnů.
- Doporučené frekvence čtení jsou jednou nebo dvakrát týdně.

3. Diskuze nad knihou:

- Po každém přečteném úseku knihy se s dětmi setkat a diskutovat o přečteném.
- Uvádět dětem otázky, které je podnítí k úvahám a kladení si otázek. Otázka by měla být otevřená a měla by dětem umožnit vyjádřit svůj názor a podpořit diskuzi.

- Dát prostor dětem, aby se mohly vyjádřit a přemýšlet o tom, co se přečetlo.
- Během diskuse by měly být podporovány různé pohledy na danou problematiku a děti by měly být povzbuzovány k přemýšlení o různých možnostech řešení problému.

4. Aktivita:

- Kromě diskuzí lze také zapojit děti do různých aktivit, které jim umožní prohloubení tématu.
- Aktivita mohou být například kreslení, námětové hry, hledání dalších knih s podobným tématem, pexeso s obrázky z knihy. atd.

5. Závěrečné setkání:

- Na závěr přípravy se s dětmi sejít a zhodnotit průběh přípravy.
- Diskutovat s dětmi, co se jim na aktivitách líbilo a co by chtěly v budoucnu změnit.
- Podělit se s dětmi o závěry a myšlenky, které si odnesly.

Očekávané výstupy:

- Děti budou mít rozvinutou schopnost kritického myšlení a umět si dělat vlastní názor.
- Děti budou umět vyjadřovat své myšlenky

Realizace filozofování s dětmi může být zajímavým způsobem, jak podpořit rozvoj kritického myšlení, komunikačních schopností a schopností řešit problémy. Níže je uveden návrh přípravy, který by mohl být realizován v mateřské škole.

Ukázka otázek, které mohou být položeny při diskuzi:

- Jaký je hlavní problém knihy?
- Jaký by byl váš názor na řešení tohoto problému?
- Jaké jsou různé pohledy na řešení problému?
- Jaké jsou různé možnosti, jak se postavit k problému?

- Jak byste situaci řešili vy sami?

Filozofování nad knihou Modrý tučňák

Kniha "Modrý tučňák" od Petra Horáčka je velmi vhodná pro realizaci filozofování s dětmi. Tato kniha vypráví příběh o tučňáku, který se narodil s modrou barvou a cítil se kvůli tomu velmi odlišný od ostatních tučňáků, kteří měli bílou barvu.

Zde je návrh přípravy, jak tuto knihu využít k filozofování s dětmi:

Cíle:

- rozvíjet kritické myšlení a schopnost argumentovat svůj názor,
- podporovat empatii a pochopení odlišností,
- rozvíjet schopnost hledat alternativní řešení a přemýšlet mimo zaběhlé stereotypy,
- podpořit schopnost zvládat vlastní emoce a projevovat je konstruktivně,
- rozvíjet komunikační schopnosti a schopnost naslouchat druhým.

Postup:

1. Úvod: Představení knihy a motivace k čtení. Zajímáme se, jak si děti představují tučňáky – jak vypadají, co dělají, jak žijí.
2. Čtení knihy: Čteme příběh o modrém tučňákově, který se cítí jiný než ostatní a je kvůli tomu často vyloučen z tučňáčího společenství. Po každé části knihy se ptáme dětí na jejich názory a pocity.
3. Diskuze: Společně s dětmi probíráme různé aspekty knihy - např. co by se stalo, kdyby všichni tučňáci byli modří? Proč si myslíme, že se modrý tučňák necítí dobře? Jak bychom se cítili, kdybychom byli v jeho situaci? Jak bychom se zachovali, kdybychom viděli někoho, kdo je jiný než my?

4. Reflektování: Po diskuzi se ptáme dětí, co se jim na tématu líbilo a co se jim nelíbilo. Co se naučili? Jaké nápady by měli na to, jak by se mohlo modrému tučňákovi pomoci?
5. Závěr: S dětmi shrnujeme, co jsme se naučili a připomínáme si hlavní myšlenky z knihy. Dáváme dětem prostor, aby si vyzkoušely, jak by se mohly cítit, kdyby byly v jeho kůži

Filozofování nad knihou Nejkrásnější místo na světě

Kniha "Nejkrásnější místo na světě" od Petra Horáčka je skvělým zdrojem pro filozofování s dětmi. Kniha vypráví o zajíci, který se vydal hledat nejkrásnější místo na světě. Během své cesty se setkává s různými místy.

Pro filozofování s dětmi můžete použít následující otázky:

- Jak si myslíš, že byste se cítili, kdybyste hledali nejkrásnější místo na světě?
- Co by pro tebe bylo nejkrásnějším místem na světě? Proč?
- Proč se zajíc vydal na tuto cestu? Co bys ty udělal/a, kdybys hledal/a nejkrásnější místo na světě?
- Co znamená být odvážný? Kdy jsi někdy musel/a být odvážný/á?

Tyto otázky vám mohou pomoci rozvinout diskuzi o knize a rozvíjet myšlení dětí. Můžete také vyzvat děti, aby si vymyslely svou vlastní cestu za nejkrásnějším místem na světě a popsat, co by na této cestě zažily.

Filozofování nad knihou Nový domek pro myšku

Kniha "Nový domek pro Myšku" od Petra Horáčka nabízí možnost filozofování nad tématy jako přátelství, domov, odvaha a nezávislost. Následující jsou nápady na otázky, které lze položit dětem při čtení této knihy:

1. Co pro tebe znamená "domov"? Proč je důležité mít své vlastní místo?
2. Jak by ses cítil, kdyby tě někdo vyhnal z tvého domova?
3. Proč by Myška chtěla postavit si svůj vlastní domek? Myslíš, že to bylo odvážné rozhodnutí?
4. Proč by se Myška bála, když ji navštívil dravec? Co bys udělal/a ty v takové situaci?
5. Jaký význam má přátelství v této knize? Proč je důležité mít přátelské vztahy?
6. Co znamená být nezávislý? Proč je důležité být schopný dělat věci sám?

Tyto otázky mohou vést děti k hlubšímu porozumění tématům, která jsou v knize prezentována, a umožní jim rozvíjet kritické myšlení a empatii. Důležité je podporovat děti, aby vyjádřily své názory a uváděly důvody pro své odpovědi, což pomáhá rozvíjet schopnosti sebevyjádření a argumentace.

Filozofování nad knihou Nenažraná koza

Kniha "Nenažraná koza" od Petra Horáčka je velmi vhodná pro filozofování s dětmi, protože obsahuje řadu témat, která podněcují k úvahám a diskuzi.

Kniha vypráví příběh kozy, která se neustále přejídá a způsobuje tím problémy sobě i ostatním zvířatům na farmě.

Děti by se mohly zamyslet nad těmito tématy:

- Zodpovědnost za své chování a jeho následky pro sebe i pro ostatní.
- Řešení problémů a změny chování.
- Zdravý životní styl a rovnováha mezi potřebami těla a mysli.
- Učení se z chyb a možnost změny.

V rámci filozofování s dětmi bychom mohli diskutovat o tom, jaké jsou následky přejídání a jaký vliv má zdravý životní styl na naše tělo i mysl. Také bychom mohli hledat řešení problémů pomocí kreativního myšlení a experimentování s novými způsoby chování. Děti by se mohly ptát, co se stane, když se někdo snaží změnit své chování, a jaké kroky by mohly udělat, aby dosáhly svých cílů. Tato kniha může vést k otázkám, zda je vždy nejlepší dělat jen to, co se nám zlíbí, nebo zda máme také odpovědnost vůči sobě a vůči ostatním. Můžeme také diskutovat o tom, jaké jsou důsledky našich rozhodnutí a jak můžeme najít rovnováhu mezi osobní svobodou a odpovědností.

Filozofování nad knihou "Jak myška snědla měsíc"

Cíl přípravy:

- Podpořit rozvoj myšlení a filozofování dětí.
- Rozvíjet jazykové schopnosti dětí a podpořit jejich tvořivost.
- Podpořit děti k hledání řešení problémů a rozvíjení kritického myšlení.

Aktivity:

1. Čtení knihy a seznamování se s příběhem

- Dětem představíme knihu a přečteme jim ji. Během čtení se budeme ptát dětí na jejich názory a myšlenky.
- Po přečtení knihy dětem položíme několik otázek, například: Proč si myška myslela, že může sníst měsíc? Může někdo sníst měsíc? Proč?
- Děti mohou kreslit obrázky z knihy a představovat si, jaké jsou podle nich myšky.

2. Diskuze a filozofování

- Společně se dětmi diskutujeme o otázkách, které kniha vyvolala. Například: Co myslíte, proč si myška myslela, že může sníst měsíc? Jaké jsou další věci, které nemůžeme sníst?
- Představíme dětem několik filozofických otázek, například: Co je spravedlnost? Co je to láska? Jak víme, že něco existuje?
- Děti mohou samy vymýšlet otázky, na které by chtěly najít odpovědi.

3. Kreativní aktivity

- Děti mohou vytvářet modely měsíce a myšky z různých materiálů.
- Děti mohou psát nebo kreslit své vlastní příběhy, ve kterých se objeví myšky a měsíc.
- Děti mohou hrát hry, které podporují jejich kreativitu a fantazii.

4. Závěrečná reflexe

- Společně s dětmi shrneme to, co jsme se naučili během aktivit.
- Děti mohou sdílet své vlastní myšlenky a nápady ohledně tématu plánu.
- Děti mohou kreslit nebo psát, co se jim na aktivitách nejvíce líbilo a co se naučily.

Tyto aktivity podporují rozvoj dětského myšlení a fantazie, a také rozvíjí jejich jazykové schopnosti a kreativitu.

Příloha 2 – Fotografie Petra Horáčka z osobního setkání s autorkou práce

Obrázek 18 – Petr Horáček se svou knihou Dlouhá cesta

Obrázek 19 – Petr Horáček podepisuje autorce práce knihu

Obrázek 20 – Petr Horáček společně s autorkou této práce